

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Přírodovědecká fakulta
Katedra rozvojových studií

Zuzana Zmrzliková

Evaluace projektu Mozaika

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Eva Komlossyová

Olomouc 2015

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a veškeré zdroje jsem uvedla v seznamu literatury.

V Olomouci dne 12. 5. 2015

.....
podpis

Poděkování

Chci vyjádřit poděkování především své vedoucí práce Mrg. Evě Komlossyové za vstřícnost, věnovaný čas a cenné připomínky.

Ráda bych také poděkovala svým kolegyním, které se zúčastnili evaluačního šetření. Jejich podpora a zájem byli cenným zdrojem motivace.

Na závěr bych chtěla vyjádřit vděk svým nejbližším za cennou oporu.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Zuzana ZMRZLÍKOVÁ**
Osobní číslo: **R11387**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Evaluace projektu Mozaika**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je vyhodnotit projekt Mozaika, realizovaný v akademickém školním roce 2013/2014 studenty Mezinárodních rozvojových studií. Projekt byl dvakrát podpořen finanční dotací z programu Mládež v akci. Projekt byl zaměřen na rozvojové globální vzdělávání a občanské vzdělávání studentů Univerzity Palackého. Evaluace se zaměří na měření stanovených cílů projektu, bude hodnoceno fungování projektu v jeho průběhu, jeho vývoj a dopad na cílovou skupinu. Evaluace bude pro sběr dat využívat primárně kvalitativní metody, především rozhovory a fokusní skupiny. Závěry evaluace budou poskytnuty i Národní agentuře Mládež, která na realizaci projektu poskytla finanční dotaci.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **10 - 15 tisíc slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Linda G. Morra Imas, Ray C. Rist (2009) The Road to Result: Designing and conducting effective development evaluations. Washington. Daniel L. Stufflebeam, Anthony J. Shrinkfield (2007) Evaluation Theory, Models and Applications. San Francisco Jody Fitzpatrick, James R. Sanders, Blaine R. Worthen (2004) Program Evaluation: Alternative approaches and practical guidelines. New York. Peter Rossi, Howard Freeman (1993) Evaluation: A systematic approach. San Francisco. Stefan Molund, Goran Schill (2004) Looking back, Moving forward: SIDA Evaluation manual. Stockholm DEA (2001) Measuring effectiveness in development education: London. David Hicks (2003) Thirty Years of Global Education: a reminder of key principles and precedents. New York. Tereza Holasová, Rauchová M. (2006) Rozvojová výchova pro žáky základních a středních škol: Zpráva z evaluace projektu rozvojové spolupráce České republiky. Kumar, A. (2008) Development Education and Dialogical Learning in the 21st century. International Journal of Development Education and Global Learning. McCollum, A. (1998) Some evaluation challenges facing development education. Development Education Journal. Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy (2001) Bílá kniha- národní program rozvoje vzdělávání: Praha.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eva Komlossyová**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: **11. května 2012**
Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2013**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 11. května 2012

Abstrakt

Tato práce se zabývá evaluací projektu Mozaika, realizovaným ve školním roce 2013/2014 v Olomouci. Projekt neformálního vzdělávání byl zaměřen na propagaci aktivního občanství a dobrovolnictví a šíření udržitelného způsobu života. Jeho nepsaným záměrem byl rozvoj kompetencí členek realizačního týmu. Projekt byl realizován v rámci programu Mládež v akci.

Cílem práce je zjistit, jaké kompetence byly u realizátorek projektu osvojeny a posíleny, co byly silné a slabé stránky projektu a zda-li byly naplněny projektové cíle. K tomu využívá evaluační metodologii. V teoretické části se práce věnuje neformálnímu vzdělávání, představení programu Mládež v akci, kompetencím v neformálním vzdělávání a teorii evaluace.

Klíčová slova: neformální vzdělávání, kompetence, klíčové kompetence podle EU, evaluace, program Mládež v akci, sumativní evaluace.

Abstrakt

This thesis deals with the evaluation of the project Mozaika implemented in the academic year 2013/2014 in Olomouc. Non-formal education project was designed to promote active citizenship and volunteering and spreading sustainable way of life. Its unspoken aim was the development of competencies of the team members. The project was implemented under the Youth in Action program.

The aim of the study is to determine what competencies were acquired by the team members, what were the strengths and weaknesses of the project and whether the project objectives were met. It uses expert evaluation methodology. The theoretical part of thesis presents concept of non-formal education, introduction of the Youth in Action programme, competencies in the non-formal education and theory of evaluation.

Key words: *non-formal education, key competences, summative evaluation, program Youth in Action, summative evaluation.*

Obsah

1 - Úvod	11
Cíl práce	11
<i>Teoretická část</i>	13
2 - Neformální vzdělávání	13
2.1 Formy vzdělávání	13
2.2 Kritéria neformálního vzdělávání	14
2.3 Metody neformálního vzdělávání	16
2.4 Institucionální ukotvení neformálního vzdělávání v ČR	17
3 - Program Mládež v akci	19
3.1 Mládež v akci	19
3.2 Cíle programu Mládež v akci	20
3.3 Akce programu Mládež v akci.....	21
3.4 Realizátoři programu Mládež v akci.....	23
4 - Kompetence v neformálním vzdělávání	25
4.1 Pojem kompetence	25
4.2 Klíčové kompetence podle EU.....	26
5 - Evaluace	29
5.1 Definice evaluace	29
5.2. Formy evaluace	30
5.3 Evaluační otázky.....	31
5.4 Evaluační přístup.....	33
5. 5 Evaluační design	34
5. 6 Evaluační kritéria	34
<i>Praktická část – Evaluace vybraných aspektů projektu Mozaika</i>	37
6 - Popis projektu Mozaika	37
6.1 Popis projektu	37
6.2 Realizační tým.....	38
6.3 Cílová skupina	38
6.4 Cíle projektu	39
6.5 Aktivity	39
7 - Evaluace vybraných aspektů projektu Mozaika	43
7.1 Cíl a forma evaluace.....	43

7.2	Evaluační otázky	43
7.3	Evaluační design	44
7.4	Sběr dat	47
7.5	Výzkumný vzorek	48
7.6	Analýza dat	49
7.7	Časový rámec výzkumu	49
7.8	Etika výzkumu	49
7.9	Limity výzkumu	50
8	- Evaluační zjištění	51
8.1	Evaluační zjištění pro otázku č. 1 - Které kompetence implementace projektu posílila u realizátorů?	51
8.2	Evaluační zjištění pro otázku č. 2 - Jaké byly silné a slabé stránky realizace projektu?	57
8.2.1	Podotázka č. 1 - Co byl největší úspěch projektu?	57
8.2.2	Podotázka č. 2 - Co byla silná stránka implementace projektu?	58
8.2.3	Podotázka č. 3 - Co byl největší nedostatek projektu?	58
8.2.4	Podotázka č. 4 - Co byla slabá stránka realizace projektu?	59
	Závěr	59
8.3	Evaluační zjištění pro otázku č. 3 - Došlo k naplnění cílů projektu?	60
8.3.1	Podotázka č. 1 - Jak hodnotí naplnění cílů závěrečná zpráva?	60
8.3.2	Podotázka č. 2 - Jaké je subjektivní hodnocení naplnění cílů realizátorkami projektu?	60
8.3.3	Podotázka č. 3 - Jak realizátorky hodnotí dopady projektu na účastníky?	62
	Závěr	63
9	- Závěr	64
10	- Seznam použité literatury a zdrojů	66
11	- Přílohy	69

Seznam tabulek

Tabulka č. 1 – Evaluační matice pro evaluační otázku č. 1	45
Tabulka č. 2 – Evaluační matice pro evaluační otázku č. 2.....	45
Tabulka č. 3 – Evaluační matice pro evaluační otázku č. 3.....	46
Tabulka č. 4 – Dotazník pro oblast Komunikace v mateřském jazyce	51
Tabulka č. 5 – Dotazník pro oblast Digitální kompetence	52
Tabulka č. 6 – Dotazník pro oblast Schopnost učit se	52
Tabulka č. 7 – Dotazník pro oblast Sociální a občanské schopnosti.....	52
Tabulka č. 8 – Dotazník pro oblast Smysl pro iniciativu a podnikavost	53
Tabulka č. 9 – Dotazník pro oblast Smysl pro kulturní povědomí a vyjádření	53
Tabulka č. 10 – Obsahová analýza pro evaluační otázku č. 1	55
Tabulka č. 11 – Hodnocení naplnění cílů respondentkami	61

Seznam použitých zkratk

ČNA Mládež	Česká národní agentura Mládež
DZS	Dům zahraniční spolupráce
EACEA	The education, audiovisual and culture executive agency
EC	Evropská komise (European commission)
EDS	Evropská dobrovolná služba
EU	Evropská unie
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MvA	Mládež v akci
NIDM	Národní institut dětí a mládeže
NNO	Nestátní nezisková organizace
NÚV	Národní ústav pro vzdělávání
NV	Neformální vzdělávání
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
SALTO	Support, advanced learning and training opportunities
ZZ	Závěrečná zpráva

1 - Úvod

Program Mládež v akci byl největším nástrojem pro rozvíjení kompetencí, který Evropská unie aktivně prosazuje. Podporoval mobilitu mladých lidí napříč Evropou za účelem neformálního vzdělávání. Zároveň umožňoval mladým lidem realizovat vlastní nápady a projekty s ohledem na případnou nezkušenost či neprofesionalitu mladých žadatelů o grant. Program poskytoval širokou škálu vzdělávacích aktivit s cílem rozvinout potenciál aktivních jedinců a zvýšit jejich uplatnitelnost na pracovním trhu.

Právě z těchto pohnutek vznikl nápad realizovat vlastní projekt skupinou studentek Mezinárodních rozvojových studií. Motivací pro realizaci projektu Mozaika bylo získání zkušeností s projektovým cyklem a vedením organizace. Celková realizace projektu byla zcela v kompetenci realizačního týmu, který tak získal cenné znalosti a dovednosti, které bude každá členka týmu dále rozvíjet nejen v profesním uplatnění.

Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je evaluace projektu Mozaika. Konkrétně má práce odpovědět na tři evaluační otázky. První zkoumá, jaké kompetence si realizátorky projektu osvojily. Druhá evaluační otázka zkoumá, co byly silné a slabé stránky realizace projektu. Třetí evaluační otázka se zaměřuje na naplnění projektových cílů.

Motivace pro realizaci evaluace pramení ze zvědavosti realizátorek projektu. Projekt byl uzavřen závěrečnou zprávou, která projekt shrnuje, ale nezabývá se příliš jeho hodnocením. Tato práce má tedy odpovědět na stanovené otázky, aby kompletovala projektový cyklus a zároveň poskytla cenné poznatky, ze kterých se lze poučit v dalších aktivitách.

Práce je rozdělena do dvou částí. První teoretická část pomocí rešerše a kompilace odborné literatury definuje témata související s realizací projektu. První kapitola charakterizuje koncept neformálního vzdělávání. Druhá kapitola představuje program Mládež v akci (MvA). Třetí kapitola se zabývá kompetencemi v neformálním vzdělávání. Poslední kapitola představuje teorii evaluace, která slouží jako základ pro stanovení metodologie evaluace v praktické části práce.

Praktická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola představuje projekt Mozaika. Druhá kapitola popisuje metodologii evaluace. Poslední kapitola je věnována evaluačním zjištěním.

Metodologie evaluace byla vytvořena na základě dostupných elektronických a tištěných zdrojů. Metodologie využívala kvantitativních a kvalitativních metod a je podrobně popsána v kapitole 5 Evaluace vybraných aspektů projektu Mozaika.

Teoretická část

Úvodní teoretická část této práce je rozdělena do čtyř kapitol. První přibližuje koncept neformálního vzdělávání. Druhá kapitola představuje program Mládež v akci, v jehož rámci byl projekt Mozaika realizován. Třetí kapitola se věnuje kompetencím v neformálním vzdělávání. Poslední část teoretické části se věnuje teorii evaluace. Poznatky teoretické části jsou použity v praktické části práce.

2 - Neformální vzdělávání

Cílem této bakalářské práce je evaluovat projekt neformálního vzdělávání (NV). Proto se teoretická část této práce zabývá v první řadě definicí konceptu neformálního vzdělávání. Dále vymezí kritéria a metody práce NV a stručně představí, jak je koncept institucionálně ukotven v České republice.

2.1 Formy vzdělávání

Pro vysvětlení konceptu neformálního vzdělávání je nutné pozastavit se nad tím, jaké pojetí způsobů vzdělávání má vzdělávací systém podle Evropské komise (EK), který je uznávaný i v České republice. Vzdělávací systém se skládá ze 3 složek – formální, neformální a informální učení, které tvoří proces tzv. celoživotní vzdělávání. Podle strategie Evropské komise a Rady Evropy tvoří formální vzdělávání synergický celek s neformálním a informálním učením a vytváří tak koncept celoživotního vzdělávání. Podle Ireny Obrusníkové, ředitelky Národního institutu dětí a mládeže (NIDM) jsou tyto pojmy stále častěji užívány v české společnosti, ale panuje zde velké nepochopení jednotlivých pojmů, které jsou hojně zaměňovány (Obrusníková, Boček, Lyžbická 2008).

Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže pro období 2007 – 2013 (MŠMT, 2007) definuje jednotlivé formy vzdělávání následovně:

Formální vzdělávání je klíčovou kategorií vzdělávání. Jde o účelné vzdělávání organizované v institucionalizovaném prostředí určené přímo pro účely vzdělávání, které vykovávají kvalifikovaní profesionálové. Jde o strukturovaný vzdělávací systém, do kterého spadají všechny školy i univerzity, včetně specializovaných programů odborného profesního vzdělávání. Základní školský systém je v České republice povinný ze zákona po dobu devíti let, většinou ve věku žáků od 6ti do

17ti let. Řádné absolvování každého stupně formálního vzdělávání je potvrzeno dokladem o jeho ukončení.

Neformální vzdělávání (NV) probíhá mimo formální školský systém. Aktivity neformálního vzdělávání jsou dobrovolné, slouží k osobnímu a sociálnímu rozvoji. Neformálním vzdělávání se odehrává v různých prostředích a situacích, akce jsou vedeny profesionálními pracovníky (lektoři, facilitátoři) nebo dobrovolníky (pracovníci s mládeží). Programy NV posilují dovednosti a kompetence, ale jejich absolvování není završeno získáním oficiálního dokladu.

Informální učení probíhá v průběhu celého lidského života. Nazývá se tak nezáměrný proces získávání a osvojování si hodnot, postojů a názorů. Zdroje informálního učení jsou téměř neomezené - jde o každodenní situace a zkušenosti, práci, rodinu, okolí, média, lidi, kteří nás obklopují a formují. Výstupy informálního učení zpravidla nejsou okamžité ani patrné.

Jedná se tedy o základní kategorie vzdělávání, které jsou vzájemně komplementární, dokonce je žádoucí je kombinovat. Evropská komise (EK) a Rada Evropy alokovala objemnou částku do tzv. politiky v oblasti mládeže, která usiluje o to, aby tyto vzdělávací přístupy vytvořili efektivní a přínosný proces celoživotního učení, který bude motivací k nekončícímu seberozvoji i profesnímu sebezdokonalování napříč Evropou. (Clarijs, 2008)

2.2 Kritéria neformálního vzdělávání

Neformální vzdělávání zahrnuje plánované vzdělávací aktivity, které rozvíjí celou řadu schopností, dovedností a kompetencí. Neformální vzdělávání má několik určujících kritérií. Aktivity jsou pečlivě navrženy se zaměřením na vzdělávací cíle a dopady, orientovány především na seberozvoj účastníků. Aktivity kladou důraz i na občanský a profesní rozvoj, ale vždy za předpokladu, že účastníci se účastní na vzdělávacím programu dobrovolně (Obrusníková, Boček, Lyžbická 2008).

Neformální vzdělávání je dobrovolné a záměrné učení, které rozvíjí schopnosti, dovednosti, zájmy a potřeby člověka mimo rámec běžného školního vzdělávání. Uskutečňuje se různými formami a vzdělávacími programy jako jsou

například organizované volnočasové aktivity pro děti, mládež i dospělé, počítačové kurzy, kurzy cizích jazyků a mnohé další (Gils, 2008).

Rozdíl mezi NV a informálním vzděláváním spočívá především v tom, že informální učení je nevědomé, neplánované, dochází k němu mimoděk, kdežto k neformálnímu vzdělávání dochází cíleně, ačkoli často není aspekt vzdělávání hlavním účelem aktivit. NV se uskutečňuje v rozmanitých prostředích a situacích, při kterých učení nemusí být nutně hlavní činností. Aktivity mohou vést profesionální facilitátoři (např. mládežničtí instruktoři), ale také dobrovolníci (např. vedoucí skupin mládeže). Aktivity a kurzy jsou pečlivě naplánované, ale nejsou většinou strukturované jako tradiční vyučovací hodiny (Lynne Chrisholm, 2005).

Aktivity realizované v rámci neformálního vzdělávání jsou velmi rozmanité, existuje však několik společných prvků, kterými je lze charakterizovat. Prvním z určujících kritérií NV je **dobrovolnost** při vzdělávacích aktivitách. Pouze sám jednotlivý účastník rozhoduje o své účasti na programu. Z toho pramení i očekávaná vlastní **motivace účastníků**, od kterých se předpokládá aktivní přístup. Vůle a motivace účastníků participovat v interaktivních aktivitách, které jim poskytují příležitosti rozvinout jejich potenciál a sociální kompetence, je proto v procesu NV naprosto klíčová. Při aktivitách NV dochází k tzv. **vědomému a celostnímu (holistickému) učení¹**, které je charakteristické tím, že účastníci si uvědomují vlastní proces učení, chápou co a jakým způsobem se učí. Nedílnou součástí je reflektované emoční prožívání. Školitel, facilitátor, lektor nebo organizátor účastníky v jejich uvědomování aktivně podporuje. Účastníci v průběhu aktivit rozvíjejí nejen své znalosti, ale zároveň své hodnoty a postoje, schopnosti a dovednosti. Další z podmínek je **partnerský vztah mezi organizátory a účastníky**. Vedoucí aktivit mají mít roli průvodců spíše než autorit. Zjišťují a reagují na potřebu účastníků během aktivit a aktivně podporují účastníky v jejich rozvoji. Aktivity NV musí mít **specifické cíle a záměry**, kterých je dosaženo pomocí jasně plánovaných kroků. Cíle se stanovují i pro jednotlivé dílčí kroky programu tak, aby zajistili návaznost a logiku po celou dobu vzdělávacího procesu. Podstatným kritériem je **role skupiny**, která je v celém procesu velmi důležitá. Skupinová dynamika má přispívat k rozvoji účastníků, vytvářet podmínky pro spolupráci a vzájemné učení, tzv. peer-learning, tedy učení se navzájem. Účastníci využívají k seberozvoji zkušenosti, znalosti a

¹ Holistické učení klade důraz na ucelený rozvoj intelektuálního, emočního, sociálního, fyzického, kreativního a spirituálního potenciálu každého jedince. (Holistic education network, 2011)

postoje ostatních členů skupiny. Zároveň se klade důraz na individuální i skupinové učení. Dalším ze zásadních kritérií NV je přístup „chybami se člověk učí“. **Oceňování chyb**, které jsou považovány za cenný prvek v procesu učení, má velký dopad na další rozvoj účastníků. Dalším specifickým kritériem NV je **odpovědnost za výsledky učení**. Účastník má možnost si sám stanovit, co se potřebuje naučit, tudíž sdílí zodpovědnost za výsledky procesu učení s organizátory vzdělávací akce. Velkou ambicí NV je zpřístupnit ho všem vrstvám společnosti bez ohledu na sociální status, profesní zkušenosti nebo dosažené vzdělání. Všechny tyto aspekty neformálního vzdělávání mají za cíl poskytnout účastníkovi znalosti důležité pro jeho budoucnost a motivovat jej k aktivnímu občanství (Obrusníková, Boček, Lyžbická 2008).

2.3 Metody neformálního vzdělávání

Metody neformálního vzdělávání označují způsob, popřípadě cílevědomý postup, který vede k naplnění zamýšlených cílů a výsledků učení. Metody je třeba pečlivě volit na základě stanovených cílů programu, skladbě účastníků, místa a času, kdy se aktivita realizuje a materiálům, které jsou dostupné. Metody se přizpůsobují konkrétním podmínkám a cílové skupině, zároveň se při jejich volbě musí zohlednit možnosti a schopnosti realizátorů aktivit. Základní metody NV se mohou využívat i při formálním vzdělávání (ČNA Mládež, 2012).

Následující seznam stručně charakterizuje nejčastěji využívané metody NV.

Ice breaker je označení pro krátkou aktivitu, jejímž cílem je navodit uvolněnou atmosféru, zaktivizovat vztahy, komunikaci a interakci ve skupině. Ice breakrových aktivit je velké množství, doporučuje se zařazovat je především při zahájení programu.

Energizer jsou aktivity, které se používají k oživení skupiny, většinou otevírají setkání, aktivizují účastníky. Existuje nespočet energizerových aktivit.

Rolové hry jsou aktivity, při kterých jsou účastníkům přiděleny role nebo modely chování, které účastníci následně zosobňují ve specifických situacích zaměřených na konkrétní téma.

Simulace zapojuje účastníky do modelové situace, v níž reagují na situace hrané reality.

Sebereflexe je metoda, která slouží k uvědomnění si vlastního stavu, postojů či pocitů jednotlivých účastníků.

Prezentace je klasická metoda využívající se k představení a popsání informací, poznatků nebo teorií.

Přednáška je metoda, při které způsobilá osoba verbálně předává informace účastníkům.

Případová studie předkládá konkrétní problém prostřednictvím analýzy detailně popsané situace s cílem najít nejlepší vhodné řešení.

Buzz groups jsou menší skupiny účastníků, které spolu vzájemně diskutují stanovená témata bez přítomnosti organizátora vzdělávací aktivity. Výsledky diskuze se v závěru prezentují celé skupině a účastníci sami facilitují² celý proces diskuze i prezentování výsledků.

Exkurze je organizovaná skupinová návštěva do prostor, souvisejících s tématem vzdělávací aktivity. Slouží jako propojení teoretických poznatků, které účastníci o tématu obdrželi s praktickým příkladem.

Brainstorming je metoda, při které se zapisují veškeré myšlenky a asociace všech členů skupiny na dané téma. Slouží ke kumulaci co největšího množství námětů a nápadů k řešení určitého tématu.

Diskuze je rozhovor či výměna názorů mezi dvěma a více lidmi na společné téma. Existují 3 základní typy diskuze. Řízená diskuze je vedena facilitátorem. Volná diskuze ponechává proces diskuze zcela na účastnících, nikdo ji neřídí. Strukturovaná diskuze má určená pravidla a zásady, které účastníci musí respektovat (Franc, Zouňková, Martin, 2007).

Aktivity NV jsou tedy velmi dynamické a originální. Účastníci jsou aktivně zapojeni do procesu, který bývá zpravidla zábavný a kreativní. *„Neformální vzdělávání přirozeně naplňuje právě jedny z nejdůležitějších osobních potřeb – potřebu seberealizace, sebeuskutečnění, sociální sounáležitosti k někomu nebo k něčemu a potřebu tvořivosti“* (Havlíčková, s. 39, 2012).

2.4 Institucionální ukotvení neformálního vzdělávání v ČR

Neformální vzdělávání je v České republice zařazováno do konceptu celoživotního vzdělávání, které plynule propojuje vzdělávání a zaměstnávání podle vzoru EU. Agendu neformálního vzdělávání v ČR organizoval Národní institut dětí a mládeže, který se v roce 2014 sloučil s Národním institutem pro další vzdělávání, spadající pod diki Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (NIDM, 2015).

² Facilitace je proces formování, provádění a doprovázení procesu vzdělávání a dorozumění se. (Chisholm, 2005)

Národní institut dětí a mládeže v sekci neformálního vzdělávání stanovuje koncepcí a metodickou činnost v oblasti mládeže, vzdělává pracovníky s mládeží a pedagogy, realizuje četné výzkumné a monitorovací aktivity, zajišťuje odbornou přípravu pro úředníky státní zprávy a samosprávy a v neposlední řadě monitoruje trendy v oblasti mládeže a pružně na ně reaguje při stanovování strategií (Obrusníková, Boček, Lyžbická 2008).

Mezi největší poskytovatele NV patří volnočasová centra, školní kluby, nízkoprahová centra a stále se zvyšuje počet neziskových organizací, které do svých odborných činností zapojují mladé. (Jíra, 2005).

Nejvýznamnější strategický dokument v oblasti NV byl **Koncept státní politiky pro oblast dětí a mládeže 2007 – 2013**. Neformální vzdělávání spadá do tzv. politiky mládeže jako velmi efektivní nástroj naplňování cílů v oblasti mládeže. Koncepce uvádí jako klíčové mezirezortní propojení v politice mládeže tak, aby byl systém vzdělávání schopen rozvíjet všechny důležité oblasti pro perspektivní rozvoj mladých lidí. Koncept formuloval 5 hlavních cílů, které má politika v oblasti mládeže naplňovat. V první řadě je zde akcentováno posilování osobního rozvoje mladých a jejich uplatnění ve společnosti. Vzdělávání by mělo vést k aktivnímu občanství občanů a podporovat zdravý životní styl, funkce rodiny a ochranu před negativními jevy a jejich následky ve společnosti (MŠMT, 2009).

V roce 2014 navazuje nová koncepce, která rozvíjí cíle stanové v minulém období. **Koncepce podpory mládeže na období 2014 – 2020** definuje strategické cíle politik cílených na mládež, tedy osob do 30ti let věku. Soustředí se zejména na potřeby v oblastech vzdělávání, zaměstnanosti a podnikání mladých lidí, kultury a kreativity, občanské participace ve veřejném dění, zdravém životním stylu, sociálního začleňování a dobrovolnictví, zapojuje také environmentální a globální témata a právo na informace. Koncepce je v souladu s koncepcí Strategie EU pro mládež 2010 - 2018 (EU Youth strategy) navrženou Evropskou komisí (EC) a Radou Evropy (MŠMT, 2014). Největším nástrojem k naplňování evropské politiky mládeže v minulém období byl program neformální vzdělávání Youth in Action, implementován i v ČR. Program podrobně představí následující kapitola.

3 - Program Mládež v akci

Tato kapitola představí vzdělávací program Evropské unie zaměřený na neformální vzdělávání Mládež v akci, který byl nejrozsáhlejším programem NV v období 2007 – 2013. V roce 2014 se agenda programu MvA převedla do programu Erasmus+. Kapitola popíše strukturu a členění programu MvA, definuje na koho byl program zacílen, kdo program realizoval a jaké byly programové cíle. Upřesní programové priority, kdo se mohl programu účastnit a kdo jej mohl implementovat. Zároveň kapitola stručně uvede základní organizační strukturu. Kapitola se záměrně zabývá pouze programovým obdobím 2007 – 2013, jelikož v tomto období byl projekt Mozaika dvakrát podpořen finanční dotací z programu MvA.

3.1 Mládež v akci

Mládež v akci byl vzdělávací a grantový program Evropské unie zaměřený na NV a doplňoval tak unijní vzdělávací programy zaměřené na formální vzdělávání. Program poskytoval financování projektům, jejichž cílem bylo posílit u mladých evropanů smysl pro aktivní občanství, podporovat a rozvíjet mezi nimi solidaritu a toleranci a vyzývat je k spoluutváření budoucnost Evropské unie. Program vytvářel příležitosti, jak zvýšit mobilitu mladých v rámci EU i za jejími hranicemi. Podporoval interkulturní dialog, zvyšoval kompetence mladých lidí pro jejich větší uplatnitelnost na pracovním trhu a zabýval se začleňováním mladých lidí s různými formami znevýhodnění (EC, 2012).

Program Mládež v akci probíhal v letech 2007 – 2013 ve všech zemích Evropské unie. Navazoval na předchozí program Mládež, realizovaný v období 2000 – 2006. V roce 2014 na program Mládež v akci navazuje program nazvaný Erasmus+, který slučuje rozsáhlou agendu unijních systémů financování v oblasti vzdělávacích programů EU do jednoho programu. Zacílení programu Erasmus+ se zaměřuje více na zvyšování kompetencí mladých lidí a reaguje tak na zvyšující se nezaměstnanost mladých (EACEA, 2015). Hlavní cílovou skupinou programu jsou mladí lidé ve věku 13 – 30 let, kteří mají trvalé bydliště v některé z programových zemí³ nebo partnerských zemí⁴, bez ohledu na jejich vzdělání, kulturní nebo sociální původ. Množství aktivit je určeno také pracovníkům s mládeží.

³ Programové země: Členské státy EU + země EFTA a EEA = Island, Norsko, Lichtenštejnsko, Švýcarsko + kandidátské země pro členství v EU = Turecko (Česká národní agentura Mládež, 2014)

⁴ Partnerské země: Jihovýchodní Evropa: Albánie, Bosna a Hercegovina, Černá Hora, Kosovo (podle rezoluce RB OSN 1244/19990, Makedonie, Srbsko)

Rozpočet programu v průběhu sedmiletého období činil 885 milionu eur. Peníze byly určeny neziskovým organizacím, veřejným i státním institucím, které se zabývají prací s mládeží a tzv. neformálním skupinám mládeže k realizaci veřejně prospěšných projektů, které plní definované cíle programu (EC, 2012). Hodnocení a selekce projektů probíhala ve většině případů na národní úrovni – v každé programové zemi a některých partnerských zemích byla zřízena národní agentura, která zprostředkovávala čerpání prostředků EU, posuzovala projektové žádosti, spravovala administrativu mezi žadateli a centrálou programu Mládež v akci a poskytovala mentorské a konzultační služby. V nepodlení řadě realizovala rozsáhlou publikační činnost informačních materiálů, zprostředkovávala kontakty na jednotlivé organizace z různých zemí a mnoho dalšího. Celkem bylo v Evropě 35 obdobných agentur v celkem 33 zemích. V České republice byl program spravován Národní agenturou Mládež, která byla v roce 2013 přičleněna k Domu zahraniční spolupráce (ČNA Mládež, 2013).

3.2 Cíle programu Mládež v akci

Cíle programu Mládež akce v období 2007 – 2013 byly formulovány do 5 hlavních cílů s množstvím podcílů a dílčích aktivit.

Prvním z cílů je posilovat všeobecné **zapojení mladých lidí do společnosti** s důrazem na aktivní občanství, především jejich evropské občanství. Druhý cíl stanovoval snahu **rozvíjet a podporovat mezi mladými evropany toleranci, solidaritu** a přispět tak ke zvýšení sociální soudržnosti EU. **Podpořit vzájemné porozumění mezi mladými lidmi z různých zemí** bylo třetím programovým cílem. Program MvA měl také přispívat k **rozvoji systémů podporujících aktivity mladých lidí** a kompetencí neziskových organizací působících v oblasti mládeže. Posledním cílem bylo **podněcovat a rozvíjet evropskou spolupráci v oblasti mládeže** (ČNA Mládež, 2013).

Stálé priority

V projektech byly tyto cíle naplňovány prostřednictvím stálých priorit programu, které měly posilovat a rozvíjet tyto aspekty:

Země východního partnerství: Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko, Ukrajina

Ostatní země: Ruská federace, Alžírsko, Egypt, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Maroko, Palestina (Západní břeh Jordánu a Pásmo Gazy), Sýrie, Tunisko (Česká národní agentura Mládež, 2014)

- Evropské občanství
- Aktivní účast mladých lidí
- Kulturní rozmanitost
- Začlenění mladých lidí s omezenými příležitostmi

Kromě těchto čtyř základních priorit byly pro každý rok stanoveny ještě **specifické roční priority** či národní priority pro jednotlivé akce programu. Rok 2013, kdy se realizoval projekt Mozaika, byl evropským rokem občanství, proto byly programové priority zaměřeny ve velké míře na aktivní občanství a sociální inkluzi, velký důraz byl kladen na začleňování mladých Romů, lidí s postižením a mladých imigrantů. Poslední prioritou pro rok 2013 byla problematika nezaměstnanosti a mobility mladých lidí (EC, 2012).

3.3 Akce programu Mládež v akci

Program MvA měl velmi široký záběr, proto byl pro administrativní zjednodušení rozdělen do 5 dílčích operativních akcí, které měly jasně vymezené aktivity.

Akce 1 – Mládež pro Evropu

Do kategorie spadaly projekty zaměřené na lokální komunitu nebo mezinárodní projekty pro dvě nebo více skupin z různých programových zemí. Cílem akce byla podpora aktivního občanství mladých lidí obecně a jejich evropského občanství především. Kategorie byla rozdělena do několika podsekcí.

Výměny mládeže byly tematicky zaměřené mezinárodních setkání 2 a více skupin mladých lidí, které sdílí společný zájem o dané téma a prostřednictvím interkulturního zážitku se učí o svých zemích a stanoveném tématu.

Iniciativy mládeže zahrnovaly projekty realizované kolektivem mladých lidí se zajímavými a inovativními nápady, kteří chtěli organizovat aktivity, které měly dopad na místní, národní či mezinárodní komunitu.

Projekty participativní demokracie byla kategorie pro aktivity, které podporovaly a posilovaly účast mladých lidí v demokratických procesech.

Aktivity mohly být realizovány neziskovými organizacemi nebo sdruženími se sídlem v zemi programu nebo místním regionálním či státním veřejným subjektem

zapojeným do práce s mládeží, ale také jako neformální skupina mladých lidí (ČNA Mládež, 2014).

Akce 2 – Evropská dobrovolná služba (EDS)

Evropská dobrovolná služba umožňovala mladým lidem ve věku 18 – 30 let zapojit se jako dobrovolník do projektů neziskových organizací, sdružení, státních orgánů i mezinárodních vládních organizací. EDS trvala v rozsahu 2 – 12 měsíců a zajišťovala všem zúčastněným stranám efektivní podporu. Cílem akce byl především rozvoj solidarity, zvýšení kompetencí a tudíž uplatnitelnosti mladých lidí a posilování tolerance mezi mladými lidmi (ČNA Mládež, 2013).

Akce 3 – Mládež ve světě

Akce se soustředila na spolupráci zemí EU se zeměmi mimo ni. Dětila se na spolupráci členských zemí se sousedními zeměmi EU a s ostatními partnerskými zeměmi světa. Podporovala kulturní výměny a vzdělávání mladých lidí a pracovníků s mládeží, navazování partnerství a síťování. Projektové zaměry se musely týkat programových cílů, jinak nebylo vymezení projektů blíže specifikováno. Zúčastnit se mohli NNO, státní veřejné subjekty zaměřené na práci s mládeží, popřípadě neformální skupina mladých lidí založená v některé ze zemí EU (ČNA Mládež, 2013).

Akce 4 – Systémy na podporu mládeže

Tato kategorie byla orientována na zvyšování kvality projektů MvA, podporovala profesionalizaci práce s mládeží na národní i celoevropské úrovni s cílem vylepšit subjekty působící v oblasti mládeže s důrazem na kvalitu a inovaci. Otevřena byla NNO, pracovníkům s mládeží, veřejným institucím, které se prací s mládeží zabývají, včetně regionálních či státních subjektů a neformálním skupinám mladých lidí. Organizovaly se školení a další formy vzdělávání pro pracovníky s mládeží, dále jejich setkávání a navazování spolupráce, včetně partnerství mezi Evropskou komisí a místními nebo regionálními veřejnými orgány a firmami, které se angažují v oblasti společenské odpovědnosti firem (ČNA Mládež, 2013).

Akce 5 – Podpora evropské spolupráce v oblasti mládeže

Cílem této akce bylo prohloubit evropskou spolupráci v oblasti mládeže. Projekty vytvářely příležitosti ke strukturovanému dialogu mezi mladými, pracovníky s mládeží a politickými činiteli. Rozvíjeli spolupráci mezinárodních institucí a organizací nejen v oblasti mládeže. Organizovali se aktivity zaměřené na setkání

mladých s politickými činiteli a mezinárodními organizacemi, především Radou Evropy a Organizace spojených národů (ČNA Mládež, 2013).

3.4 Realizátoři programu Mládež v akci

Evropská komise (EC) byla hlavní výkonný organ programu. Nesla celkovou zodpovědnost za realizaci programu. Zpracovávala průběžně rozpočet, stanovovala priority a cíle, vedla a dohlížela na realizaci a vyhodnocení programu. Prováděla supervize a koordinovala práci národních agentur. Řízení centralizovaných programů delegovala na Výkonnou agenturu pro vzdělávání, kulturu a audiovizuální oblast (EC, 2013).

Výkonná agentura pro vzdělávání, kulturu a audiovizuální oblast - Education, Audiovisual & Culture Executive Agency (EACEA) zodpovídala za centralizované akce programu MvA v celém jejich trvání. Analyzovala žádosti o grant, zároveň monitorovala průběh projektů na místě. Občasně vyhlašovala zvláštní grantová řízení (EACEA, 2015).

Národní agentury zajišťovaly především práci s příjemci a přizpůsobovaly programy národním systémům a situaci v oblasti mládeže. Národní agentury byly prostředníky v komunikaci mezi Evropskou komisí a národními, regionálními a místními organizacemi a samotnými mladými lidmi (ČNA Mládež, 2013). Mezi nejdůležitější úkoly patřila celková administrace programu, sběr a poskytování informací o programu MvA veřejnosti i institucím, propagaci a navazování partnerství s dalšími institucemi. NA zajišťovaly administraci projektových žádostí, jejich selekci a případné mentorování jejich implementace, vyhodnocování a monitoring projektů. Realizovaly velké množství školení a aktivit neformálního vzdělávání a v neposlední řadě usilovaly o uznání NV jako plnohodnotného vzdělávacího přístupu (ČNA Mládež, 2013).

Způsobilé organizace, které mohly žádat o grant byly NNO, mezinárodní vládní neziskové organizace, ziskové organizace realizující program v oblasti mládeže, sportu nebo kultury, místní nebo regionální veřejné orgány a neformální skupiny mladých lidí (ČNA Mládež, 2013).

Způsobilí účastníci, tedy ti, kterým byl program primárně určen, a na které cílil, byli zejména mladí lidé ve věku 13 – 30 let a to bez ohledu na původ, sociální status, náboženské určení a dosažené vzdělávání. Dále se projektů mohly účastnit osoby aktivní v práci s mládeží sídlící v jedné z programových zemí, u kterých žádné věkové omezení nebylo stanoveno (ČNA Mládež, 2013).

Další struktury

Dále v rámci programu působí velké množství dalších struktur, které zajišťují aktivity vyžadující samostatnou kategorii. Tyto organizace nezanikly s koncem programu MvA, jejich činnost pokračuje dál. Patrně nejvýznamnější další organizací jsou **informační centra SALTO Youth** (Information Centre - Support, Advanced Learning and Training Opportunities), jejichž cílem je zlepšit kvalitu práce s mládeží a pracovat na uznávání neformálního vzdělávání. Jsou rozděleny do osmi regionálních agentur s rozdílným zaměřením působnosti. **Cultural diversity**, sídlící ve Velké Británii se soustředí na projekty spojené s kulturní rozmanitostí. Dále existuje agentura **Inclusion**, angažující se v problematice inkluze. Agentura **Information** provádí zejména informační kampaně. Centrum **Participation** se soustředí na oblast aktivního občanství. Agentura **South East Europe** pracuje v oblastech jiho-východní Evropy. **Training and cooperation** centrum se v současnosti soustředí zejména na oblast uznávání výsledků neformálního vzdělávání a kvalitu v práci s mládeží. Velmi aktivní jsou v posledních letech agentury sousedních zemích EU, především **Eastern Europe and Caucasus (EECA)**, která navazuje partnertví v západokavkazských zemích, Ukrajinou, Ruskem a Běloruskem. Agentura **Euro-Med** se zaměřuje na spolupráci mezi zeměmi na obou březích Středozemního moře (SALTO-Youth, 2015).

Další významnou platformou programu je **Sít Eurodesk**. Je to evropská informační síť pro mládež. Slouží k šíření informací, vydává publikace, zodpovídá dotazy, organizuje semináře, školení, akce a konference. Zveřejňuje kontaktní údaje a aktualizuje data na evropských portálech (Eurodesk, 2015).

Jak je patrné, program Mládež v akci byl rozsáhlý a velmi propracovaný nástroj, jak prosazovat a naplňovat priority v oblasti politiky mládeže pomocí neformálního vzdělávání.

4 - Kompetence v neformálním vzdělávání

V současné době, kdy NV nabývá na důležitosti a pozvolna se stává institucionálně uznávaným zdrojem relevantních vzdělávacích zkušeností, vyvstává potřeba o určité zařazení a uznání jeho přínosů. Koncept neformálního vzdělávání úzce souvisí s pojmem kompetence. Jedním z charakteristických rysů NV je posílení a rozvoj kompetencí, proto se tímto pojmem bude následující kapitola zabývat.

4.1 Pojem kompetence

Definice pojmu kompetence není jednoznačná. Rozdíl v přístupu k definici pojmu lze rozdělit do dvou kategorií – jak pojem kompetence chápou zaměstnavatelé a naproti tomu, jak jej uchopují realizátoři vzdělávacích akcí nebo samotní účastníci. Základní rozdíl lze spatřovat v tom, jestli se kompetencemi označují předpoklady vykonávat kvalifikovaně konkrétní povolání nebo šířeji, kdy se vztahují spíše k osobnostnímu seberozvoji (Havlíčková, Žárská, 2012). *„Kompetencí rozumíme jedinečnou schopnost člověka úspěšně jednat a dále rozvíjet svůj potenciál na základě integrovaného souboru individuálně specifických zdrojů (schopností, vědomostí, znalostí, dovedností, zkušeností, postojů, hodnot apod.), a to v konkrétním kontextu různých úkolů, činností a životních situací, spojenou dále s možností a ochotou (motivací) rozhodovat a nést za svá rozhodnutí odpovědnost“* (Tureckiová, 2012, s. 40).

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj – OECD, vydala v roce 2002 dokument Definition and selection of key competences, kde se pojem definuje jako integrované, přenosné a multifunkční soubory vědomostí, kognitivních i praktických dovedností, postojů a hodnot představujících potenciál účinně jednat v daném kontextu (OECD, 2002).

Existuje mnoho přístupů dělení kompetencí. Tato práce se zabývá neformálním vzděláváním, proto se soustředí na definice související s tímto konceptem. Národní institut pro další vzdělávání ve spolupráci s MŠMT se od roku 2009 podrobně zabývají oblastí kompetencí v projektu Klíče pro život. Jedním z výstupů projektu je koncept tzv. Osobního kompetenčního portfolia, který zavádí následující kompetenční model:

Odborné kompetence specifické – stanovují dovednosti a znalosti, které jsou nezbytné pro výkon určitého povolání.

Odborné kompetence obecné – jde o očekávané kompetence, které pramení z určitého znalostního základu, ale nejsou přímo závislé na specifickém povolání či aktivitě. Jde především o schopnost komunikace v cizích jazycích, schopnost řídit motorová vozidla, ovládat základní informační technologie apod.

Měkké kompetence – definují širší schopnosti a předpoklady, často i charakterové vlastnosti, které se dalším rozvíjením stávají kompetencemi (Havlíčková, 2012).

Samostatnou kategorií je pak pojem klíčové kompetence v neformálním vzdělávání. Pojem klíčové kompetence slučuje kompetence nabyté ve formálním a neformálním vzdělávacím systému, avšak vzájemně se od sebe liší. Klíčové kompetence v neformálním vzdělávání v sobě zahrnují i některé z kompetencí charakteristických pro formální vzdělávání (Havlíčková, Řádová, 2012). Klíčové kompetence jsou právě to, co spojuje formální a neformální vzdělávání s celoživotním učením (Tureckiová, 2012).

Kompetence v neformálním vzdělávání nabývají na důležitosti zejména v poslední dekádě díky kritickým diskuzím o konvenčním formálním vzdělávání. Stále běžněji se objevuje myšlenka, že pro určité typy povolání je dobré hodnotit i kompetence a vlastnosti nabyté mimo povinné školní vzdělávání jako jsou dobrovolné aktivity nebo kroužky. Uznávání neformálního vzdělávání lze tedy rozumět jako procesu, v němž dochází k vnějšimu zhodnocení znalostí, schopností a dovedností, získaných mimo formální vzdělávací systém (Havlíčková, Žárská, 2012).

4.2 Klíčové kompetence podle EU

Na evropské úrovni je uznáván seznam 8 klíčových kompetencí neformálního vzdělávání. Jsou definovány jako kombinace znalostí, schopností a postojů, které jsou nezbytné pro osobní naplnění a seberozvoj, aktivní občanství a zaměstnatelnost. Kompetence hrají zásadní roli v současném propojeném světě, kde trh práce vyžaduje od zaměstnanců čím dál větší míru přizpůsobivosti k náhlým změnám (EC, 2006).

Klíčové kompetence by měly být získány mladými lidmi v závěru jejich povinného vzdělávání a kurzů, připravit je na profesní život a zároveň formovat základ pro jejich další vzdělávání. Dospělí rozvíjí své kompetence po celý svůj život skrz proces rozvíjení a posilování schopností. Tyto kompetence jsou vzájemně propojené, důraz

každé jednotlivé z nich je kladen na kritické myšlení, kreativní a iniciativní přístup obecně a v souvislosti s rozhodováním a řešením problémů. (Havlíčková, Žárská, 2012)

Seznam klíčových kompetencí podle EU stanovuje jasně vymezené znalosti, dovednosti a schopnosti v následujících osmi kategoriích:

Komunikace v mateřském jazyce – zahrnuje schopnost vyjádřovat a popisovat koncepty, myšlenky, pocity, fakta a názory jak v mluveném, tak psaném projevu. Dále zmiňuje schopnost reagovat lingvisticky adekvátně a kreativně v různých sociálních a kulturních interakcích.

Komunikace v cizím jazyce – shrnuje komunikační schopnosti v psaní, poslechu, čtení a ústní interakci v cizích jazycích. Zároveň v sobě zohledňuje interkulturní porozumění.

Matematická schopnost a základní kompetence ve vědě a technologiích – definuje schopnost a ochotu používat a rozvíjet matematické postupy při řešení situací v každodenním životě jako jsou sčítání, odečítání, násobení a dělení. Základní kompetence ve vědě a technologiích se zabývá znalostmi a metodologickými postupy používanými k vysvětlení jevů okolního světa, přičemž technologie je vnímána jako znalost, jejímž prostřednictvím lidé ovlivňují svůj životní prostor. Zároveň je zde zahrnuto chápání antropogenních změn v něm a vnímání individuální občanské odpovědnosti za tuto změnu.

Digitální kompetence – zahrnuje suverénní a kritické používání multimediálních technologií k vyhledávání, vytváření, třídění, sdílení, výměně, ukládání a prezentování informací.

Schopnost učit se – zabývá se přístupem jednotlivce k sebevzdělávání. Tato kompetence zahrnuje, jak jednatel organizuje a řídí vlastní proces učení, jak získává a zpracovává nové informace, zda a jak hodnotí a integruje nové znalosti a schopnosti a jak je dokáže následně aplikovat a dále jsou-li v souladu s jeho potřebami. Zahrnuje také povědomí o možnostech dalších vzdělávacích příležitostech.

Sociální a občanské kompetence – souvisí se schopností jedince aktivně a efektivně se angažovat ve společenském dění, jeho schopností empatie, tolerance i asertivity.

Zahrnuje škálu kritérií souvisejících s jeho chováním, znalostí občanských práv a orientací v lokálním i světovém dění.

Smyl pro iniciativu a podnikavost – vyjadřuje schopnost transformovat nápady v činy, započít a dále rozvíjet změny. Zahnuje kreativitu, inovaci, přístup k rizikům, zodpovědnost za vlastní jednání, cílevědomost. dále schopnost plánovat a organizovat projekty.

Smysl pro kulturní povědomí a vyjádření – zahrnuje schopnost vážit si kultury a umění a různé formy kreativního vyjádření. (EC, 2006)

5 - Evaluace

Tato kapitola uvede definice evaluace se zaměřením na evaluaci vzdělávacích projektů a procesů. Představí formy evaluace, druhy evaluačních otázek, uvede různé přístupy, jak evaluaci provádět a na co se zaměřit. Kapitola dále představí, co je to evaluační design a jaké existují druhy designů. Poslední podkapitola uvádí jaké jsou evaluační přístupy podle OECD/DAC, které Evropská komise upřednostňuje v hodnocení projektů.

5.1 Definice evaluace

Slovo evaluace je odvozeno z anglického evaluation, volně se překládá jako hodnocení, popřípadě určení hodnoty. S definicí evaluace to ovšem zdaleka není tak jednoduché jako s překladem slova. Stejně jako v případě definice kompetence, i výklad pojmu evaluace velmi záleží na kontextu. Většina definic evaluace zahrnuje koncept posuzování hodnoty, významu nebo užitečnosti, a toto hodnocení činí z evaluace samostatnou kategorií a odlišuje ji od výzkumných nebo monitorovacích aktivit (Morra Imas, Rist, 2009).

Alena Seberová zdůrazňuje nutnost rozlišovat pojmy evaluace a hodnocení a definuje evaluaci jako systematický proces, cíleně zaměřený na určování a posuzování hodnoty a dopadu programů, institucí, politik, procesů, intervencí nebo služeb a jejich účastníků. Klíčovým záměrem evaluace je tvorba doporučení nebo změny (Seberová, 2011).

Evaluace je proces posouzení, hodnocení silných a slabých stránek politických přístupů, programů, osob, procesů, produktů a organizací s cílem zlepšit jejich účinnost. Evaluace je popisována jako probíhající systematický sběr a analýza dat, které jsou potřebné k rozhodování a zajištění kvalit konkrétních programů, naplnění jejich vizí a hodnot, očekávaných výstupů a prokazatelných výsledků. Evaluace ve vzdělávání odhaluje efekty programů a projektů, pomáhá zainteresovaným osobám identifikovat dopady, které se projevují v postojích osvojených znalostech (Stufflebeam, Shrinkfield, 2007).

5.2. Formy evaluace

Existují různé principy kategorizování evaluace. Základním kritériem je načasování evaluace. Podle toho, v jaké fázi projektu je evaluace vykonána ji dělíme na formativní, sumativní a popřípadě prospektivní, zaměřenou na potenciální dopady v budoucnu.

Formativní evaluace se zabývá dílčím fungováním projektu v jeho průběhu. Zabývá se především implementací aktivit, jestli probíhají podle plánu a co jsou případné nedostatky. Poskytuje potřebnou dokumentaci o průběžném hodnocení a tím zajišťuje zefektivnění postupů. Hlavním cílem formativní evaluace je poskytnout zpětnou vazbu na dosavadní průběh (Stufflebeam, Shrinkfield, 2007).

Sumativní evaluace je retrospektivní komplexní zhodnocení projektu, často označována jako evaluace výstupů nebo dopadů. V ideálním případě navazuje na formativní evaluaci. Zkoumá naplnění stanovených cílů, výsledků a dopadů projektu. Jejím cílem je stanovit účinnost realizovaných aktivit. Má informativní charakter, poskytuje celkový přehled o tom, co bylo vykonáno (Stufflebeam, Shrinkfield, 2007).

Prospektivní evaluace odhaduje předpokládané dopady projektu. Často se aplikuje na realizované, pouze navržené projekty, u nichž se zvažuje, zda-li je realizovat. Predikování dopadů je založeno na předchozích zkušenostech, evaluačních zjištěních z podobných projektů nebo relevantních výzkumů (Stufflebeam, Shrinkfield, 2007).

Dále lze evaluaci rozčlenit podle role osoby, která evaluaci vykonává a jejímu vztahu k danému projektu. Základní kategorie jsou evaluace interní, externí a participativní.

Externí evaluace je prováděna objektivním, nezávislým evaluátorem, který je s evaluovaným subjektem angažován pouze pro výkon evaluace. Jeho spojení s předmětem evaluace je krátkodobé, zaměřené ryze na výkon aktivit nutných pro efektivní evaluaci. Externí evaluace zprostředkovává kritické, nezaujaté hodnocení a často identifikuje aspekty, kterých si realizátoři projektu nejsou vědomi (Seberová, 2011).

Interní evaluace je vykonávána osobou, která se na hodnoceném subjektu dlouhodobě podílí. Často se pojem interní evaluace dá zaměnit s pojmem autoevaluace neboli sebehodnocení. Výhodou interní evaluace je bezesporu fakt, že při interní evaluaci je více prostoru věnováno aspektům, které sami realizátoři evaluované aktivity považují za důležité. Další výhodou je znalost vnitřích mechanismů a prostředí předmětu evaluace. Zároveň se uvádí, že v případě vnitřní evaluace zpravidla dochází k větší zodpovědnosti implementovat doporučení pramenící z evaluace (Seberová, 2011).

Participativní evaluace je realizována skupinou více aktérů. Zastoupení by měli být nezávislí evaluátoři a členové a partneři dané organizace, která evaluovaný program či projekt implementuje. Tato evaluace je poměrně náročnější na zdroje, proto se využívá především při implementaci politik a programů s velkým dopadem (Seberová, 2011).

5.3 Evaluační otázky

Evaluační otázky vychází ze specifických cílů evaluace a jsou klíčovým prvkem pro úspěšnou evaluaci. Typ otázek určuje směr evaluace a evaluačního designu. Evaluační otázky musí být přesně formulované a relevantní k evaluačním cílům. Jsou klíčem k uchopení fungování projektu a získávání informací.

Stanovování otázek má 2 fáze - divergentní a konvergentní (Cronbach, 1982 in Morra Imas, Rist, 2009).

Divergentní fáze je proces, kdy evaluátor sepíše obsáhlý seznam potenciálně důležitých otázek a obav. Slouží k poznání, které otázky nebo oblasti jsou problematické nebo obtížně měřitelné, kriticky se zamýšlí nad zdroji dat a jejich relevancí. Při stanovování otázek je doporučováno řídit se podle skupin, které jsou s projektem spjaté (donoři, realizátoři, manažeři, cílová skupina i skupiny projektem či programem nezamýšleně ovlivněni), a klást těmto skupinám následující otázky: Jaké je jejich vnímání programu? Jaké otázky nebo znepokojení mohou mít v souvislosti s projektem? Jak vnímají fungování projektu? Co by změnili, kdyby mohli?

Konvergentní fáze následuje po kompletování divergentní fáze. Sumarizuje otázky stanovené v divergentní fázi a identifikuje ty nejdůležitější z nich (Morra Imas, Rist, 2009).

Dalším kritériem, jak přistupovat k evaluačním otázkám je jejich druh. Základní evaluační otázky můžeme rozdělit na normativní, deskriptivní a příčinné (Morra Imas, Rist, 2009).

Normativní otázky srovnávají, co má být s tím, co by mělo být. Porovnávají současnou situaci s konkrétním cílem, o jehož dosažení se usiluje/usilovalo. Jsou většinou zaměřené na výstupy a cíle. Typickou normativní otázkou je, zda-li se dosáhlo cílů, které byly deklarovány (Morra Imas, Rist, 2009).

Deskriptivní otázky jsou přímé, popisují kdo, co, kde, kdy, jak nebo kolik, apod. Používají se ke zjištění aktivit, výstupů, popisů stavu, názorů, podmínek, vztahů a dalších (Morra Imas, Rist, 2009).

Příčinné otázky zkoumají jaký rozdíl implementace projektu či programu způsobila. Zjišťují, jestli bylo dosaženo zamýšlených dopadů a cílů jako výsledek projektu nebo programu (Morra Imas, Rist, 2009).

V případě dotazníkového šetření je časté dělení otázek na uzavřené a otevřené.

Otevřené otázky dávají neomezený počet odpovědí. Respondent má volnost odpovědět, jak uzná za vhodné na základě pochopení otázky (Kloosterman, Giebel, Senyuva, 2007).

Uzavřené otázky mohou být zodpovězeny v předem daném omezeném množství. Respondenti vybírají z předložených možností tu, která nejvíce odpovídá jejich preferencím. Uzavřené otázky se snáze analyzují, mají 3 kategorie odpovědí:

Nominální odpovědi jsou kategorie, které se liší názvem, například Pohlaví – Muž X Žena.

Ordinální odpovědi jsou seřazeny na základě pořadí do určitých kategorií viz škála souhlasím – nevím – nesouhlasím.

Intervalové odpovědi jsou určovány vzdáleností mezi kategoriemi, například věk uváděný v počtu let od 1 do 99.

5.4 Evaluační přístup

Evaluační přístup je klíčový pro celkovou realizaci evaluace a definuje, jak na evaluaci nazírat. Výběr adekvátního evaluačního přístupu se odvíjí zejména od kontextu celkové evaluace, na co je konkrétní evaluace zaměřena. Stanovuje se na základě evaluačních otázek a účelu evaluace. Stufflebeam and Shrinkfield ve své knize detailně rozebírají 26 evaluačních přístupů (Stufflebeam, Shrinkfield, 2007). Přístupy se však vzájemně nemusí nutně vylučovat, evaluace může kombinovat několik přístupů najednou, to se označuje jako metodologická triangulace. **Metodologická triangulace** označuje kombinování různých přístupů, teorií, zdrojů a typů informací, analyzovaných množstvím odlišných způsobů. V každé evaluaci by mělo docházet k triangulaci (Morra Imas, Rist, 2009).

V této kapitole jsou uvedeny nejužívanější evaluační přístupy. Evaluační přístupy se mohou určovat podle období, ve kterém se evaluovaný projekt či program nachází. **Prospektivní evaluace**, jak bylo zmíněno v podkapitole Formy evaluace, se zabývá odhadováním předpokládaných výstupů a dopadů programu v době před implementováním projektu. **Hodnocení hodnotitelnosti (evaluability assessment)** stručně zkoumá, zda-li je evaluace proveditelná a její realizace by byla přínosná. Přístup **Rapid assessment** je systematická, polostrukturovaná evaluace, konající se přímo v místě realizace evaluované aktivity. Využívá se v případě, kdy je třeba rychlé analýzy při vynaložení nízkých nákladů. Další určitý faktor pro výběr evaluačního přístupu je předmět hodnocení. Nejběžnější je **evaluace zaměřená na cíle (goal-based evaluation)**, která měří, do jaké míry byly naplněny plánované cíle či výstupy a jsou-li výsledky programu koherentní s očekávanými cíli. V protikladu stojí **evaluace goal free**, která se nezabývá naplněním cílů, ale naplněním potřeb cílových skupin. **Evaluace outcome mapping** se soustředí vyhradně na sledování změny chování cílové skupiny programu. (Morra Imas, Rist, 2009). Existuje velké množství dalších evaluačních přístupů, ale pro kontext této práce je uvedený výčet dostačující.

5. 5 Evaluační design

Evaluační design je stanovením základů evaluace. Je vizuálním zaznamenáním kroků evaluace, mapuje jednotlivé kroky evaluace. Definuje hlavní evaluační otázky, adekvátní evaluační přístup, specifické evaluační otázky a jejich podotázky, k nimž stanovuje kritéria a indikátory pro jejich vyhodnocení. Dále musí uvádět zdroje dat a metodologii jejich sběru a jaké analýzy budou provedeny pro zodpovězení evaluačních otázek. V poslední řadě musí uvádět způsob diseminace evaluačních zjištění. Evaluační design se většinou vyvíjí, nemá statickou podobu po celou dobu evaluace. Je běžné, že čím víc přibývají informace, je třeba evaluační design pozměnit a adaptovat ho na aktuální stav (Stufflebeam, Shrinkfield, 2007).

Existují 3 základní typy evaluačního designu:

Experimentální evaluační design dosahuje vysoké kvality výsledků evaluace tak, že pomocí relevantních kritérií porovná cílovou skupinu po absolvování aktivity s podobnou skupinou, která aktivitu neabsolvovala (Stufflebeam, Shrinkfield, 2007).

Neexperimentální design je čistě popisný, neporovnává skupiny. Důkladně popisuje vztah mezi realizovaným programem a jeho efekty. Je na osobě evaluátora, aby vyhodnotil, co bude zahrnuto do evaluačního výzkumu. Nejčastěji analyzuje existující data, dotazníky nebo rozhovory (Morra Imas, Rist, 2009).

Kvaziexperimentální design je postup, který vyžaduje vytvoření kontrolní skupiny. Ta může být pro každé měření jiná, ale i stejná skupina, na které se provádí více měření, ideálně před a po skončení programu (Stufflebeam, Shrinkfield, 2007).

5. 6 Evaluační kritéria

Evaluační kritéria, někdy označované také jako standardy evaluace, jsou principy, normy nebo směrnice, kterými lze něco hodnotit. Evaluační kritéria jsou sestavena určitou skupinou odborníků tak, aby odpovídala požadavkům a potřebám, ověřená praxí a postupně standardizována. Jsou aplikovatelná na podobný typ evaluací projektů, programů nebo institucí (Šustová, 2009).

Výběr kritérií závisí na stanovených evaluačních cílech. Na základě kritérií se dále stanovují evaluační otázky, které zkoumají do jaké míry byla stanovená kritéria naplněna (OECD,2010).

Nejrozšířenějšími evaluačními kritérii jsou standardy OECD/DAC které uznává i Evropská komise. Sestavují seznam 5 mezinárodně uznávaných kritérií:

Relevance – zabývají se tím, do jaké míry je aktivita nebo program vhodný pro potřeby cílové skupiny. Nejčastější otázky v rámci tohoto kritéria jsou:

- Do jaké míry jsou cíle programu stále platné?
- Jsou aktivity a výstupy programu v souladu s celkovým cílem a dosažení dílčích cílů?
- Jsou aktivity a výstupy programu v souladu se zamýšlenými dopady a účinky?

Účinnost (effectiveness) – zkoumá nakolik došlo k naplnění cílů a výstupů.

Nejčastější otázky jsou:

- Do jaké míry byly naplněny stanovené cíle?
- Co byly hlavní faktory ovlivňující dosažení, případně nedosažení zamýšlených cílů?

Hospodárnost (efficiency) – prověřuje kvantitativní a kvalitativní výstupy ve vztahu k vstupům. Orientuje se především na finanční náklady, hodnotí, jestli byly vynaložené náklady adekvátní. Otázky, které nastiňuje:

- Byly aktivity nákladově efektivní?
- Byly cíle naplněny včas?

Dopad – zkoumá pozitivní i negativní, plánové, neplánované a přímé či nepřímé dopady a změny, které měla aktivita na cílovou skupinu. Otázky jsou:

- Co se stalo v důsledku programu nebo projektu?
- Co skutečný rozdíl má aktivitu poskytnuty příjemcům?
- Kolik lidí bylo projektem ovlivněno?

Udržitelnost – hodnotí, jestli pozitivní dopady projektu či programu budou pokračovat i po jeho skončení nebo ukončení jeho financování. Zohledňuje i environmentální a finanční udržitelnost.

- Do jaké míry výstupy projektu pokračují po jeho skončení, případně ukončení financování?
- Co byly hlavní faktory, které ovlivnili naplnění nebo nenaplnění udržitelnosti programu či projektu? (OECD,2010).

PRAKTICKÁ ČÁST – EVALUACE VYBRANÝCH ASPEKTŮ PROJEKTU MOZAIKA

Tato část je zaměřena na evaluaci projektu Mozaika. V úvodu bude představen projekt Mozaika. První kapitola představí projektové cíle, realizační tým, cílovou skupinu a aktivity projektu. V další kapitole bude popsána metodologie evaluace. Kapitola uvede účel a cíl evaluace, evaluační standarty a otázky, včetně evaluační matice. Dále popíše sběr a analýzu dat, časový rámec výzkumu, etické principy a limity výzkumu. V závěru prezentuje evaluační zjištění.

6 - Popis projektu Mozaika

Následující kapitola popíše projekt Mozaika, který tato práce bude v praktické části evaluovat. V úvodu uvede, kdy a kde byl projekt realizován, jaké cíle a priority programu Mládež v akci naplňoval. Kapitola představí realizační tým, cílovou skupinu a cíle projektu. V podkapitole popis aktivit je uveden chronologicky jejich výčet s popisem použitých metod a velmi stručném hodnocení organizátorů. Zdrojem dat je zejména projektová žádost a závěrečná zpráva a ostatní primární dokumenty, které má autorka jako koordinátor projektu k dispozici.

6.1 Popis projektu

Projekt Mozaika byl realizován v období školního roku 2013/2014 (1.9.2013 - 15.6.2014) v Olomouci skupinou studentek Univerzity Palackého (UP), jejíž formální status pro administraci projektu zní “Neformální skupina mladých lidí”. Iniciativa Mozaika obdržela na základě úspěšné projektové žádosti grant od České národní agentury Mládež ve výši 1370€. Projekt spadl do kategorie Akce 1 – Národní iniciativa mládeže.

Projekt Mozaika se týkal především podpory aktivního občanství mladých lidí, což bylo i explicitně jedním z cílů iniciativy. Iniciativa měla zamýšlela pořádat akce pro veřejnost, které rozvíjí a propagují toleranci a vzájemné porozumění mezi mladými lidmi napříč celou společností i za hranicemi České republiky, dále posilovat občanskou i lidskou angažovanost v celospolečenských tématech, propagovat dobrovolnictví a odpovědnou spotřebu. Z této základní charakteristiky vycházel i výběr témat realizovaných workshopů.

Projekt Mozaika měl dvě fáze. První období bylo realizováno v průběhu zimního semestru školního roku 2012/2013, kdy skupina studentek UP v Olomouci začala

realizovat volnočasové přednášky a workshopy pro studenty, které byly zaměřené především na globální environmentální problémy a využívaly metod globálního rozvojového a neformálního vzdělávání. Tímto prvním pilotním obdobím Mozaiky se evaluace nezabývá, jelikož většina interních dokumentů včetně závěrečné zprávy byla zpracována organizací Arpok. Evaluace se zaměřuje se na její druhé období, realizované v průběhu školního roku 2013/2014. Evaluace započala 6 měsíců od ukončení projektu.

6.2 Realizační tým

Organizační tým měl 4 členky, všechny studentky Univerzity Palackého v Olomouci. Členky jsou aktivními dobrovolníky v celé škále neziskových organizací (ARPOK, Spolu Férově, Nesehnutí, Hnutí DUHA, SOZE Olomouc), které svým působením v neziskovém sektoru získaly potřebu šířit a motivovat své okolí k většímu zájmu o dobrovolnictví, neformální vzdělávání, o veřejné dění a aktivní občanství. Všechny členky organizační skupiny mají hlubší zkušenosti s programy globálního rozvojového vzdělávání, aktivní i pasivní, a prostřednictvím realizace iniciativy Mozaika chtěly své znalosti a zkušenosti zlepšit a využít v práci na vlastním projektu.

Na realizaci projektu se především v jeho počátku, tedy prvním období Mozaiky, podílela i organizace ARPOK, o. p. s., jež poskytla organizačnímu týmu podporu a prostory ke konání akcí projektu. Náplní organizace ARPOK je hlavně začleňování témat globálního rozvojového vzdělávání do školní výuky (ARPOK, 2013). Budování aktivní občanské společnosti koresponduje s posláním organizace, která se takto rozhodla podpořit neformální vzdělávání a iniciativu mladých lidí.

6.3 Cílová skupina

Cílová skupina iniciativy Mozaika byla v grantové žádosti definována jako skupina mladých lidí ve věku 18 – 30 let, která svým hodnotovým ukotvením směřuje k alternativám konzumnímu životnímu stylu, inklinuje k levicové politice, zajímá se o dění kolem sebe a pozitivně reaguje na nabídky metod neformálního vzdělávání. Cílová skupina byla dále definována na studenty Univerzity Palackého, především na studenty Přírodovědecké a Filozofické fakulty.

6.4 Cíle projektu

Iniciativa Mozaika měla explicitně stanovených 7 jednotlivých cílů a dále množství očekávaných dopadů a podcílů, které se iniciativa snažila naplnit realizováním akcí pro veřejnost.

Projektové cíle byly formulovány do následujících sedmi bodů:

- 1) Aktivizovat a motivovat mladé lidi, především univerzitní studenty k participaci ve veřejném životě na regionální, národní a globální úrovni
- 2) Vytvořit místo, kde se mladí lidé se zájmem o aktivní občanství mohou potkávat
- 3) Podporovat osobní rozvoj a sdílení zkušeností účastníků za účelem vzájemného učení a síťování
- 4) Inspirovat mladé lidi k vytvoření jejich vlastních projektů
- 5) Zvyšovat povědomí o regionálních, národních, evropských a globálních problémech a možnostech, jak přispět k jejich řešením
- 6) Prezentovat a nabízet alternativy, jak trávit volný čas se zaměřením na dobrovolnictví a principy udržitelného, ekologického způsobu života
- 7) Propagovat vzájemné pochopení a solidaritu skz dobrovolnictví

Projektové cíle měly být naplněny realizováním workshopů, přednášek a diskuzí na aktuální společenská témata s odborníky v dané oblasti.

6.5 Aktivity

Základní rámec aktivit stanovoval zorganizovat v průběhu zimního a letního semestru školního roku 2013/2014 celkem 14 přednášek, workshopů nebo moderovaných diskuzí na témata koherentní se stanovenými cíly.

Aktivity jsou zde uvede chronologicky, s uvedením místa konání a stručným shrnutím akce organizátory.

Přehled aktivit a použitých metod:

7.10.2013 **Předvolební beseda s Martinem Škabrahou** (strana Zelených) o krajských volbách - Moderovaná diskuze. Debatující měl připravených několik bodů, o kterých hovořil, ostatní témata vycházela přímo od účastníků. Diskuze se konala ve společné učebně Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého. Na besedu

přišlo pouze 5 účastníků. Ti však v závěru hodnotili besedu jako velmi přínosnou a zajímavou.

15.10.2013 **Výroba domácí drogerie** – prezentace k životnímu prostředí šetrnějším běžně dostupným kosmetickým, hygienickým a čistícím prostředků, výroba pracích prostředků s účastníky, diskuze a sdílení rad a tipů osvěčených produktů a postupů. Lektorka Renata Placková z Hnutí Duha Olomouc. Použitých metod bylo několik – kreativní tvoření, přednáška a prezentace produktů a závěrečná velmi plodná diskuze, zakončená peer – learning sdílením zkušeností účastníků, organizátorů a přednášející. Workshop se konal v seminární místnosti spolupracující organizace ARPOK. Jednalo se o jeden z nejúspěšnějších workshopů – vzbudil velký ohlas mezi účastníky a skutečně změnil některé spotřebitelské návyky účastníků.

21.10.2013 **Podzimní dobrovolnobrání** - setkání a prezentování zážitků z dobrovolnických zkušeností, využití metody živé knihovny, spolupráce s Inex-sda – sdružením dobrovolných aktivit. Neformální, přátelské setkání s domácím občerstvením. Akce se konala v seminární místnosti spolupracující organizace ARPOK.

5.11.2013 **Pojed' na mezinárodní školení** – prezentace programu Mládež v akci, zaměřená na mezinárodní dobrovolnické projekty a školení. Přednášející byla koordinátorka projektu Mozaika. První část setkání byla teoretická přednáška o programu, druhá část byla návodnou ukázkou, kde najít informace, v závěru došlo na vzájemné sdílení zkušenosti z projektů Mládež v akci. Přednáška se konala v Café 87.

7.11.2013 **Prezentace projektu Mozaika na Konferenci komunitárních programů EU** organizovanou Krajským úřadem Olomouc. Konference se konala v budově Krajského úřadu Olomouc.

12.11.2013 **Promítání dokumentu Obchodníci se zdravím a beseda o veřejném pojištění migrantů** – projektce a řízená panelová diskuze se zástupci z brněnské organizace Nesehnutí a SOZE- Sdružení občanů zabývající se migranty. Akce se konala v učebně na katedře Sociologie a andragogiky UP.

18.11.2013 **Lokální potravinové banky** – prezentace konceptu lokálních potravinových bank, následná exkurze v olomoucké potravinové bance, lektorka Renata Placková z Hnutí Duha Olomouc. Přednáška se konala v salóнку Dobré čajovny Olomouc, která se nachází nedaleko potravinové banky.

26.11.2013 **Beseda „Proč je nutné vymezit se proti záměru Šantovka tower?“** – beseda o developerském záměru vybudovat v centru Olomouce mrakodrap s pracovníkem městského památkového úřadu Františkem Chupíkem. Besedy se zúčastnili členové iniciativy Za krásnou Olomouc. Beseda začala uvodní prezentací problému, zakončila se diskuzí. Beseda se konala v Café 87.

27.11.2013 **Multikulturní čaj o páté** –neformální setkání nad šálkem čaje či kávy zástupců menšin, cizinců a jiných kultur s obyvateli ČR. Programem byla výroba panenek pro UNICEF. Diskuze o české společnosti z pohledu cizinců, sdílení zážitků a zkušeností ze zahraničí. Spolupráce se SOZE Olomouc a Nesehnutí. Akce se konala v seminární místnosti spolupracující organizace ARPOK.

4.12.2013 **Social Impact award workshop: Jak vzniká dobrý nápad?** – prezentace konceptu Social Impact Award, úspěšných projektů sdílení rad a tipů, jak připravit vlastní projekt. Workshop byl více praktický, plynule navazoval na přednášku, která se konala na katedře Mezinárodních rozvojových studií v rámci Bloku expert. Akce se konala v komunitním uměleckém centru Wurmova 7, v prostorách Divadla na cucky.

9.12.2013 **Předvánoční čokoworkshop** –společná výroba fairtradové čokolády z kakaové pasty. Promítání dokumentu o fairtradovém družstvu v Guatemale, diskuze. Spolupráce se Spolu Férově – místní propagátor fair trade a odpovědné spotřeby. Lektorky Veronika Ambrozy a Pavla Kotíková jsou členky organizačního týmu Mozaiky a zároveň zakládající členky Spolu Férově. Workshop se konal v komunitním a uměleckém centru Wurmova 7, byl součástí vánočního Vintage marketu.

Únor 2014 – Duben 2014 - **přípravy výměny mládeže Life ride** – výměna mládeže, kterou organizovala řecká organizace System and G. Koordinátorka Mozaiky se zúčastnila setkání organizátorů v řeckém Komotini a společně s kolegy z Litvy, Itálie a Řecka vypracovali program výmeny mládeže, která propaguje městskou

cyklistiku. Mozaika následně inzerovala účastnickou výzvu ve svých mediálních kanálech, vybrala nejvhodnější účastníky, zorganizovala veřejný happening na podporu cyklistiky ve městě v centru Olomouce a připravili účastníky na cestu a po jejich návratu vyučovat cestovní náklady.

12.3.2014 **Kdo jsou vlastně Greenpeace** – prezentace a diskuze s Annou Neummanovou, která je pracovnící Greenpeace ČR. Metodou byla panelová diskuze. Diskutovali se témata jako poslání, cíle, úspěchy i kontroverze hnutí Greenpeace, historie a postavení Greenpeace v aktivistickém světě. Akce se konala v seminární místnosti spolupracující organizace ARPOK.

18.3.2014 **Promítání Zeitgeist: Addendum** – promítání dokumentu Zeitgeist:Addendum, následované volnou diskuzí. Akce se konala v seminární místnosti spolupracující organizace ARPOK. Akce patrně nebyla příliš atraktivní, na promítání se dostavili pouze 3 účastníci.

9.4.2014 **The power of sport to promote development and peace** – přednáška v rámci mezinárodní konference Univerzity Palackého, představení metod využití sportu po humanitárních katastrofách a v rozvojových projektech, sdílení zkušeností lektora Andrea Brunelli z práce pro UNDP a UNICEF ve Rwandě, Demokratické republice Kongo, Itálii a Afganistánu. Připraven byl i program některých sportovních aktivit, které si účastníci měli sami zkusit.

23.4.2014 **Cestování za babku** – představení metod nízkonákladového cestování, sdílení rad a tipů na způsoby cestování, včetně ukázky úsporné balení. Lektorka pravidelně vysílá úspěšný radiový pořad o cestování na Masarykově univerzitě v Brně. Akce byla nesmírně úspěšná, zúčastnilo se téměř 50 lidí a verbální reakce účastníků po akci byli vzrušeně pozitivní.

Aktivít se celkem zúčastnilo celkem 220 účastníků.

7 - Evaluace vybraných aspektů projektu Mozaika

Tato kapitola představí metodologii evaluace projektu Mozaika. Seznámí s cílem a účelem evaluace, její formou, standarty a evaluačními otázkami. Představí evaluační matici a metodiku sběru dat a jejich vyhodnocení. V poslední řadě kapitola rozebere limity a etická opatření při výzkumu. Všechny podkapitoly navazují na kapitolu evaluace v teoretické části této práce.

7.1 Cíl a forma evaluace

Cílem evaluace je popsat a analyzovat, jak byl projekt přínosný pro členky realizačního týmu, zda-li byla jeho realizace úspěšná a efektivní s ohledem na projektové cíle a zaměří se na identifikování silných a slabých stránek realizace projektu.

Výsledky evaluace jsou primárně určeny organizačnímu týmu projektu Mozaika. Zamýšleným dopadem evaluace je zlepšení budoucích aktivit realizátorek. Evaluace je formálním zakončením projektu. Evaluační zjištění budou také poskytnuty Národní agentuře Mládež, pro kterou bude evaluace zpětnou vazbou na realizaci projektu a bude tak rozšířením již odevzdané závěrečné zprávy.

Autorka práce je s projektem spojená jako jeho iniciátor a koordinátor, jedná se tudíž o interní evaluaci. Z toho vyplývají četné limity evaluace, popsané v podkapitole takto nazvané.

Evaluace probíhala 6 měsíců od ukončení projektu, jde tedy o evaluaci sumativní.

Kvalitní evaluace se musí řídit externími kritérii a standarty, které poskytují důkaz o důvěryhodnosti provedené evaluace. Evropská komise požaduje ve svých projektech naplňovat kritéria OECD/DAC, proto byly zvoleny jako výchozí kritéria pro tuto práci (OECD, 2007).

7.2 Evaluační otázky

Pro stanovení evaluačních otázek byl proveden dvoufázový proces divergence a konvergence.

Divergentní fáze proběhla prostřednictvím neformálního dotazování realizátorek projektu, které jsou zainteresované osoby v této evaluaci. Následným zvážením evaluátora vznikl seznam potenciálních evaluačních otázek:

Byl projekt dobře navržen?

Co mohlo být realizováno lépe?

Jak realizaci projektu hodnotí NA mládež?

Jaké byly silné a slabé stránky realizace projektu?

Jaké kompetence projekt posílil u realizátorek?

Došlo k naplnění cílů?

Byla realizace projektu užitečná pro další uplatnění?

Došlo ke změně chování účastníků?

Co Mozaika předala účastníkům?

Z tohoto seznamu byl na základě evaluačních kritérií, časových možností pro evaluaci, relevance pro účel evaluace, dostupnosti dat a zvážení evaluátora, vybrán seznam 3 hlavních evaluačních otázek:

- 1) Jaké kompetence projekt u realizátorek posílil?
- 2) Jaké byly silné a slabé stránky projektu?
- 3) Došlo k naplnění projektových cílů?

Konvergentní fáze podrobuje zvolené otázky maticí otázek pro ověření jejich vhodnosti pro evaluaci. Všechny zvolené otázky včetně podotázek jsou deskriptivní.

7.3 Evaluační design

Evaluační design je významný organizační nástroj celé evaluace. Evaluační design byl zvolen neexperimentální. Nedochozí k opakovanému měření skupiny ani ke srovnávání s jinou skupinou. Jde o popisný evaluační design. Evaluace se zaměřuje na rozvoj kompetencí realizátorek projektu, na naplnění cílů a proces realizace projektu. Výstupy budou měřeny analýzou získaných dat. S ohledem na triangulaci byly stanoveny 3 výzkumné otázky.

- 1) Posílila implementace projektu kompetence realizátorek?
- 2) Co byly silné a slabé stránky implementace projektu?
- 3) Došlo k naplnění cílů projektu?

Jako evaluační kritéria jsou použity kritéria OECD/DAC (OECD,2010). Otázka číslo 1 a 3 byla zvolena na základě kritéria dopady, otázka číslo 2 je stanovena v rámci kritéria efektivnost.

Na základě evaluačních otázek byl zvolen evaluační přístup zaměřený na cíle (goal-based). Jiná kritéria zvolena nebyla kvůli značné neprofesionalitě projektové žádosti

a celkové roztržitosti implementace projektu. Projektová dokumentace neobsahuje matici logického rámce projektu, která je pro evaluaci stěžejní. Většina cílů, definovaných v projektové žádosti je obtížně měřitelná. Pro hodnocení naplnění cílů se tedy evaluace zaměří na relevantní analýzu primárních dokumentů a subjektivního hodnocení realizátovek projektu.

Tabulka č. 1 – Evaluační matice pro evaluační otázku č. 1

Evaluační matice pro evaluační otázku číslo 1 – Jaké kompetence realizace projektu rozvinula u realizátovek?

Předmět evaluace: Evaluovat vybrané aspekty projektu Mozaika

Otázka	Typ otázky	Měřítko nebo ukazatel	Zdroj dat	Metoda sběru dat	Analýza dat
Které kompetence implementace projektu posílila u realizátovek?	Deskriptivní	Evropský referenční rámec kompetencí	Realizátorky projektu, Evropský referenční rámec kompetencí	Dotazníkové šetření, polostrukturované rozhovory	Analýza dotazníkového šetření, obsahová analýza polostrukturovaných rozhovorů

Tabulka č. 2 – Evaluační matice pro evaluační otázku č. 2

Evaluační matice pro evaluační otázku číslo 2 - Jaké byly silné a slabé stránky realizace projektu?

Předmět evaluace: Evaluovat vybrané aspekty projektu Mozaika

Otázka	Typ otázky	Měřítko nebo ukazatel	Zdroj dat	Nástroj sběru dat	Analýza dat
Co byl největší úspěch projektu?	Deskriptivní	Počet účastníků, propagace, týmová spolupráce, volba témat, pozitivní ohlasy účastníků	Závěrečná zpráva, realizátorky projektu	Dotazníkové šetření, polostrukturované rozhovory	Analýza primárních dokumentů, analýza dotazníkového šetření, obsahová analýza polostrukturovaných rozhovorů
Co byla silná stránka implementace projektu?	Deskriptivní	Týmová spolupráce, naplnění cílů, výstupy, dopady, plánování aktivit, propagace, pozitivní ohlasy účastníků	Závěrečná zpráva, realizátorky projektu	Dotazníkové šetření, polostrukturované rozhovory	Analýza primárních dokumentů, analýza dotazníkového šetření, obsahová analýza polostrukturovaných rozhovorů

Co byl největší nedostatek?	Deskriptivní	Nezkušenost realizačního týmu, počet účastníků, časové rozvržení akcí, koordinace projektu, plánování aktivit, propagace, komunikace v týmu	Závěrečná zpráva, realizátorky projektu	Dotazníkové šetření, polostrukturované rozhovory	Analýza primárních dokumentů, analýza dotazníkového šetření, obsahová analýza polostrukturovaných rozhovorů
Co byla slabá stránka implementace projektu?	Deskriptivní	Administrace projektu, koordinace projektu, finanční možnosti, plánování aktivit, komunikace v týmu	Závěrečná zpráva, realizátorky projektu	Dotazníkové šetření, polostrukturované rozhovory	Analýza primárních dokumentů, analýza dotazníkového šetření, obsahová analýza polostrukturovaných rozhovorů

Tabulka č. 3 – Evaluační matice pro evaluační otázku č. 3

Evaluační matice pro evaluační otázku č. 3 - Došlo k naplnění cílů projektu?

Předmět evaluace: Evaluovat vybrané aspekty projektu Mozaika

Otázka	Typ otázky	Měřítko nebo ukazatel	Zdroj dat	Metoda sběru dat	Analýza dat
Jak hodnotí naplnění cílů závěrečná zpráva?	Deskriptivní	-	Závěrečná zpráva	-	Obsahová analýza ZZ
Jaké je subjektivní hodnocení naplnění cílů členkami týmu?	Deskriptivní	-	Realizátorky projektu	Dotazníkové šetření, polostrukturované rozhovory	Analýza dotazníkového šetření, obsahová analýza polostrukturovaných rozhovorů
Jak realizátorky hodnotí dopady projektu na účastníky?	Deskriptivní	-	Realizátorky projektu	Polostrukturované rozhovory	Obsahová analýza polostrukturovaných rozhovorů

7.4 Sběr dat

Sběr dat měl 3 fáze: analýza primárních dokumentů, dotazníkové šetření a polostrukturované rozhovory. Získané informace kombinují kvantitativní a kvalitativní data.

Analýza primárních dokumentů

Před zahájením plánování evaluace proběhla analýza primárních dokumentů, tedy projektové žádosti, závěrečné zprávy, popisu aktivit, prezenčních listin a zápisů ze schůzek. Analýza byla realizována na podzim roku 2014.

Projektová žádost obsahuje základní identifikační údaje o žadateli, profil organizace, popis záměrů a aktivit projektu, definuje cíle, popisuje metody práce, definuje cílovou skupinu a tým realizátorů, obsahuje rozpočet, popisuje, jak projekt Mozaika koresponduje s prioritami programu Mládež v akci. Dále uvádí postupy pro viditelnost projektu, jeho zamýšlené dopady a multiplikační efekt. Žádost je sepsána v českém jazyce a byla podána v dubnu 2013.

Závěrečná zpráva projektu byla odevzdána po skončení projektu v červnu 2014. Popisuje konkrétní projektové aktivity, způsoby propagace, jakým způsobem projekt naplnil programové priority, předkládá vyúčtování. Stručně uvádí dopady a výsledky projektu a hodnocení, zmiňuje rozdíly mezi konečnými výsledky a projektovou žádostí.

Popis aktivit je seznam realizovaných aktivit. Stručně je charakterizuje a uvádí použité metody.

Prezenční listiny uvádí jména účastníků aktivit a případně jejich emailovou adresu. Záписy ze schůzek jsou interní dokumenty, které stručně zaznamenávají průběh organizačních schůzek realizačního týmu.

Dotazníkové šetření

Druhou fází bylo dotazníkové šetření. Dotazník se skládá pouze z uzavřených otázek, zaznamenává míru souhlasu s předloženým tvrzením. Respondenti volili odpovědi na škále od „rozhodně ano“, „ano“, „ani ano, ani ne“, „ne“ a „rozhodně ne“. Účelem dotazníku bylo získat kvantitativní data ve 3 stanovených oblastech – kompetence, implementace projektu a naplnění cílů, byl tedy rozdělen do 3 částí. Dotazník obsahuje 72 otázek. První část dotazníků je zaměřena na silné a slabé stránky projektu. Překládá tvrzení související s realizací projektu, respondentky zařazují na škálu „rozhodně ano“ – „rozhodně ne“ svůj ne/souhlas s jednotlivými tvrzeními. V druhé části zaměřené na kompetence jsou předloženy dovednosti,

schopnosti a znalosti, které charakterizují jednotlivé kategorie evropského rámce klíčových kompetencí. Poslední část dotazníku předkládá k posouzení cíle a zamýšlené dopady projektu.

Dotazník byl sestaven v aplikaci Google formulář. Pilotování dotazníku proběhlo osobou nezúčastněnou ve výzkumu, která nenavrhl žádnou změnu.

Dotazníkové šetření se uskutečnilo v únoru 2015. Dotazník s popisem důvodu výzkumu a návodným vysvětlením byl distribuován emailem. Zároveň byl přiložen dokument Popis aktivit a přehled cílů projektu Mozaika. Dotazník anonymně vyplnili všechny 4 respondentky v rozmezí 5-ti dnů. Zároveň tak vyjádřily souhlas s participací ve výzkumu.

Seznam otázek je přiložen v příloze číslo 1.

Polostrukturované rozhovory

Poslední částí sběru dat byly osobní polostrukturované rozhovory se členkami realizačního týmu. Rozhovory navazovali na témata v dotazníku s cílem rozšířit a částečně ověřit informace získané dotazníkovým šetřením. Otázky rozhovoru byly rozděleny na 3 tématické části. Respondentky byly vyzvány aktivně rozvíjet témata rozhovoru a přidávat vlastní podle toho, jak jim připadají důležitá.

Rozhovory se realizovaly v průběhu prvního březnového týdne v Olomouci. Rozhovorů se zúčastnily 3 realizátorky projektu. Čtvrtá členka týmu se krátce po zahájení projektu odstěhovala a na chodu projektu se podílela nahodile, proto se sama rozhodla rozhovoru se nezúčastnit. Všechny rozhovory byly se souhlasem respondentek nahrány a následně doslovně přepsány. Seznam otázek je přiložen k práci jako příloha č. 2

7.5 Výzkumný vzorek

Pro stanovení výzkumného vzorku byl zvolen nenáhodný typ výběru. Realizátorky projektu, jakožto přímí realizátoři hlavních dílčích aktivit, byly vybrány jako výzkumný vzorek. Evaluace se zaměřuje na realizátorky projektu, které se v průběhu realizace projektu nacházely v Olomouci. Jedná se o čtyř členný tým studentek Univerzity Palackého – 2 studují Mezinárodní rozvojová studia, 1 studentka kombinovaného studia Žurnalistiky a Kulturní antropologie, 1 studentka Mezinárodní humanitární práce. Členky týmu jsou ve věku 22-26 let.

7.6 Analýza dat

Analýza dat z primárních dokumentů

Analýza dat primárních dokumentů byla využita jako jeden z faktorů pro stanovení evaluačních otázek a podotázek. Obsahová analýza primárních dokumentů byla zdrojem kvalitativních dat, které sloužily k zodpovězení evaluačních otázek.

Analýza dat z dotazníkového šetření

Data se nejprve převedla z aplikace Google formulář do programu Microsoft Excel. Tématicky se rozčlenila data, která se následně převedla do tabulek pro každou tématickou oblast.

Data ze škálování jsou zpracována deduktivní metodou, kdy hypotézy jsou zároveň samotné otázky dotazníku. Data byla dále zpracována stanovením průměrné hodnoty pro každou otázku a takto využita pro zodpovězení evaluačních otázek.

Analýza polostruktovaných rozhovorů

Analýza doslovně přepsaných rozhovorů byla provedena obsahovou analýzou. Důkladným a pozorným opakovaným čtením byla stanovena četnost výskytu určitých témat, slov nebo myšlenek, která identifikovala důležité trendy, které byly následně porovnávány. Po posouzení významu a vzájemných vztahů mezi zmíněnými tématy se informace interpretovaly zodpovězením evaluačních otázek.

7.7 Časový rámec výzkumu

Sběr a analýza primárních dokumentů proběhla v lednu 2015. Sběr dat z dotazníkové šetření probíhal 5 dní v průběhu posledního únorového týdne. Polostrukturované rozhovory byly realizovány počátkem března 2015. Následná analýza dat a zodpovězení evaluačních otázek proběhlo v průběhu března a dubna 2015.

7.8 Etika výzkumu

Všechny respondentky byly před zahájením evaluace dotázány, jestli jsou ochotny participovat. Byly seznámeny s účelem výzkumu i se způsobem jeho využití. V úvodu dotazníkové šetření byl vysvětlen postup evaluace. Dotazníkové šetření bylo anonymní. Tato práce neuvádí standartní seznam respondentů v tabulce uvádějící věk, termín a místo realizování rozhovorů, aby byla zachována garance, že respondentky nebudou identifikovány. Rozhovory byly nahrávány a následně

doslovně přepsány, respondentky souhlasily. Respondentky vyjádřily souhlas s použitím dat. V evaluaci se neuvádí jejich jména ani jiné identifikační údaje, ani se nebudou zveřejňovat v žádné z příložených příloh. Respondentkám byl vyjádřen vděk za jejich participaci a výsledky evaluace jim budou poskytnuty. Co se přístupu k dokumentům týče, autorka evaluace působila v projektu jako jeho koordinátor, měla tedy přístup ke všem analyzovaným dokumentům.

7.9 Limity výzkumu

Pravděpodobně největším limitem evaluace je fakt, že evaluaci vykonává osoba, která v projektu působila jako koordinátor. Autorka evaluace postupovala maximálně neutrálně, není si vědoma nějakého osobního zkreslení nebo zasahování do výsledků evaluace, nicméně je třeba zdůraznit, že jako evaluátor není osoba neutrální. Subjektivita evaluátora zároveň patrně hrála roli při výpovědích respondentek. Jejich výpovědi mohou být zkreslené kvůli osobním vztahům s evaluátorem. Dalším podstatným limitem je nedostatek dat. Ten je dán především tím, že k rozhodnutí provést evaluaci došlo několik měsíců po ukončení projektu, tudíž nebylo možné zaznamenat přímé reakce účastníků akcí. Zdroje dat pro evaluaci z jsou z velké části založené na subjektivních pocitech a názorech realizátorek.

Další nedostatek je možné spatřit ve složitosti hodnocení dopadů projektu. V průběhu vývoje evaluačního designu se ukázalo, že pro evaluaci dopadů na účastníky aktivit, byly cíle v projektové žádosti nebyly sepsány s ohledem na případnou evaluaci. Nebyla stanovena kritéria pro jejich měření. Efektivní evaluace naplnění cílů jako jsou „podporovat osobní rozvoj, rozvíjet porozumění či povzbuzovat a inspirovat účastníky k vytvoření jejich vlastních projektů“ je poměrně obtížné realizovat. Většina účastníků aktivit projektu Mozaika přišla pouze na jednu realizovanou aktivitu. Autorka evaluace má k dispozici jmenný seznam účastníků, kde přibližně u 75% účastníků je uvedena emailová adresa. Nicméně snažit se změřit dopad na chování a hodnotové ukotvení účastníků po účasti na jedné volnočasové, zájmové přednášce nebo workshopu se zdá být značně nerelevantní, navíc s daným časovým odstupem, tedy čistě retrospektivním hodnocením samotných účastníků, proto se autorka rozhodla nezahrnovat účastníky do výzkumu.

8 - Evaluační zjištění

8.1 Evaluační zjištění pro otázku č. 1 - Které kompetence implementace projektu posílila u realizátorů?

Projekt Mozaika byl realizován v rámci programu Mládež v akci, který spadá pod program EU, z toho důvodu se pro hodnocení vychází z evropského rámce kompetencí. Jak uvádí kapitola 3, tento seznam definuje 8 hlavních, tzv. klíčových kompetencí. Jsou to: komunikace v mateřském a cizím jazyce, matematická schopnost a základní schopnost ve vědě a technologiích, digitální kompetence, schopnost učit se, sociální a občanské kompetence, Smysl pro iniciativu a podnikavost, Smysl pro kulturní povědomí a vyjádření.

Pro účel evaluace bylo vybráno 6 kompetencí - matematická schopnost a základní schopnost ve vědě a technologiích a komunikace v cizím jazyce byla z předmětu zkoumání vyloučena, protože v průběhu projektu nenastaly podmínky pro rozvoj těchto kompetencí.

Zkoumání rozvoje kompetencí probíhalo prostřednictvím dotazníkového šetření a následného polostrukturovaného rozhovoru se všemi členkami realizačního týmu.

V dotazníkovém šetření bylo pro každou kategorii šesti kompetencí bylo sestaveno několik otázek. Respondentky měly na výběr ze škály možností, kdy 1 znamená „určitě ano“, 2 „ano“, 3 „ani ano, ani ne“, 4 „ne“, 5 „určitě ne“.

Pro přehlednost výsledků byla pro každou sekci vytvořena tabulka zaznamenávající odpovědi na otázky v dotazníku.

Tabulka č. 4 – Dotazník pro oblast Komunikace v mateřském jazyce

Komunikace v mateřském jazyce	R1	R2	R3	R4	Průměr
Vyjadřovat své myšlenky a názory v mluveném projevu	1	2	2	3	2
Vyjadřovat své myšlenky a názory v psaném projevu	1	3	2	3	2,25
Vyjadřovat a popsat své pocity v mluveném projevu	2	2	3	2	2,25
Vyjadřovat a popsat své pocity v psaném projevu	3	4	3	3	3,25
Práce na projektu zlepšila mou schopnost najít pohotově vhodná slova a výrazy v mluveném projevu.	2	2	2	2	2
Schopnost popisovat fakta a interpretovat koncepty	2	3	2	2	2,25
Průměrná hodnota odpovědi					2,33

Tabulka č. 5 – Dotazník pro oblast Digitální kompetence

Digitální kompetence	R1	R2	R3	R4	Průměr
Schopnost využívat multimediálních technologií k vyhledávání informací a třídění informací	2	3	2	3	2,5
Schopnost využívat multimediálních technologií k vytváření a prezentování informací	1	2	2	3	2
Schopnost využívat multimediálních technologií k výměně a sdílení informací	1	2	2	3	2
Schopnost využívat multimediálních technologií kriticky	2	2	3	3	2,5
Průměrná hodnota odpovědí					2,25

Tabulka č. 6 – Dotazník pro oblast Schopnost učit se

Schopnost učit se	R1	R2	R3	R4	Průměr
Schopnost zorganizovat a aktivně řídit svůj proces učení	1	4	2	2	2,25
Schopnost získávat, zpracovávat, hodnotit a integrovat nové znalosti a informace	1	2	3	3	2,25
Efektivně organizovat svůj čas	3	5	1	2	2,75
Orientace v dostupných příležitostech k dalšímu vzdělávání	3	1	2	1	1,75
Kriticky reflektuji proces a cíl učení	3	2	3	1	2,25
Průměrná hodnota odpovědí					2,25

Tabulka č. 7 – Dotazník pro oblast Sociální a občanské schopnosti

Sociální a občanské schopnosti	R1	R2	R3	R4	Průměr
Schopnosti efektivně a konstruktivně se podílet na dění ve společnosti	1	2	2	1	1,5
Tolerance k názorům a jednání druhých	1	1	3	2	1,75
Kontrolovat vlastní sebezníčovající modely jednání	2	3	3	3	2,75
Odlišit profesní a osobní život a nepřenášet profesní konflikty do osobního života	2	3	3	3	2,75
Poučení o principu voleb a účasti ve volbách	1	2	2	2	1,75

Účinně komunikovat s veřejnými institucemi	2	3	3	2	2,5
Víc se účastním aktivit místních komunit	1	2	3	3	2,25
Jsem solidárnější, mám větší zájem o problémy místních i širších komunit a pomáhám je řešit	2	1	2	2	1,75
Průměrná hodnota odpovědí					2,125

Tabulka č. 8 – Dotazník pro oblast Smysl pro iniciativu a podnikavost

Smysl pro iniciativu a podnikavost	R1	R2	R3	R4	Průměr
Schopnost iniciovat, přijímat a rozvíjet zodpovědnost za své jednání	2	1	2	2	1,75
Schopnost vytyčit si své cíle a jít za nimi	3	2	2	3	2,5
Schopnost plánovat, organizovat a hodnotit vlastní činnosti	2	1	1	2	1,5
Schopnost řídit a zrealizovat společný projekt	1	2	2	2	1,75
Schopnost spolupracovat v týmu a být flexibilní	1	2	2	2	1,75
Schopnost identifikovat vlastní silné a slabé stránky	2	2	2	3	2,25
Schopnost adaptace	2	2	3	3	2,5
Schopnost odhadnout riziko	4	4	3	3	3,5
Průměrná hodnota odpovědí					2,19

Tabulka č. 9 – Dotazník pro oblast Smysl pro kulturní povědomí a vyjádření

Smysl pro kulturní povědomí a vyjádření	R1	R2	R3	R4	Průměr
Schopnost diskutovat o širokém spektru témat patřících do okruhu kultury	3	2	3	2	2,5
Schopnost porovnávat své kreativní a verbální projevy s jinými lidmi	4	2	3	2	2,75
Schopnost chápat základní projevy umění a kultury, včetně lidové kultury	4	2	3	3	3
Průměrná hodnota odpovědí					2,75

Nejlépe hodnocené posílení kompetencí je v oblastech Sociální a občanské kompetence a Smysl pro iniciativu pro iniciativu a podnikavost. Nejslabší hodnocení je v oblasti Komunikace v mateřském jazyce a Smysl pro kulturní podvědomí.

Pro dedukci informací z polostrukturovaných rozhovorů byla použita obsahová analýza. Na základě opakovaného čtení byla extrahována klíčová slova, podle nichž lze pojmenovat tématické skupiny. Kompetence uváděné respondentkami se lišili od těch uváděných v referenčním rámci kompetencí EU. Respondentky měly k dispozici jejich seznam v průběhu rozhovorů.

Respondentka číslo 1 uvádí na prvním místě kompetenci týmové spolupráce, které následně rozvádí: *„To znamená vzájemný naslouchání, práce v týmu, předávání úkolů, delegace úkolů, přijímání úkolů a komunikace v tom týmu, celkově seznámení se s tím, jak ten tým může fungovat a uvědomění si, že ten tým je důležitý, to byl pro mě asi ten největší přínos.“* Dále jmenuje komunikační dovednosti, zdůrazňuje především sebe prezentaci. Následně uvádí schopnost organizovat a nést zodpovědnost za akci pro veřejnost. Jako poslední posílenou kompetenci uvádí schopnost ovládat Facebook víc než běžný uživatel.

Respondentka číslo 2 uvádí jako nejposílenější a nejdůležitější kompetenci sebe prezentační dovednosti, vystupování na veřejnosti, několikrát se vrací k tématu posílení sebevědomí se zaměřením na budoucí uplatnění. Uvádí posílení kompetencí v používání Facebooku a základních public relations dovedností. Zmiňuje získání všeobecného rozhledu v mnoha environmentálních a společenských tématech. Dále rozvádí posílení zodpovědnosti a s tím související dokončování započatého. Schopnost práce v týmu považuje za velmi posílenou. Na závěr respondentka uvádí celkovou aktivizaci její osobnosti a získané velké množství znalostí o dalších možnostech sebevzdělávání.

Respondentka číslo 3 vyzdvihuje posílení komunikačních schopností především v oblasti formulace a prezentaci vlastních názorů a schopnosti diskutovat. Dále zmiňuje smysl pro zodpovědnost, který byl velmi posílen realizací projektu. Jako další uvádí především schopnost ovládat aplikace jako Google dokumenty, Doodle, emailovou komunikaci a Facebook. Na posledním místě uvádí významné posílení sebevědomí pro další uplatnění.

Na základě tematické analýzy byly stanoveny následující oblasti pro hodnocení kompetencí: Týmová spolupráce, Komunikační dovednosti, prezentační dovednosti, zodpovědnost, Digitální kompetence, organizování, Schopnost učit se. Tyto oblasti

slouží jako kódování výpovědí. Následující tabulka zaznamenává četnost výskytu oblastí ve výpovědích respondentek.

Tabulka č. 10 – Obsahová analýza pro evaluační otázku č. 1

Týmová spolupráce	2
Komunikační dovednosti	3
Prezentační dovednosti	3
Zodpovědnost	3
Digitální kompetence	3
Organizační schopnosti	3
Schopnost učit se	1

Pro hodnocení rozvoje kompetencí je nutné zařadit jmenované oblasti z polostrukturovaných rozhovorů do kompetenčního rámce EU.

Často uváděné prezentační dovednosti spadají do kompetence Komunikace v mateřském jazyce. V široce definovaném popisu znalostí, dovedností a postojů Kompetencí v mateřském jazyce, se nevyskytuje explicitně pojem sebeprezentace, ale uvádí se například: „sebevědomě hovoří na veřejnosti, zformuluje přesvědčivě své argumenty v psané i mluvené podobě a věnuje plnou pozornost argumentům ostatních, zahájí, vede a ukončí konverzaci v různých komunikativních kontextech”.

Pro oblast týmové spolupráce jsou uvedené výpovědi respondentek kompatibilní s kategorií Smysl pro podnikavost a iniciativu i Sociální a občanské kompetence. Vzhledem k tomu, že tyto 2 kompetence jsou v dotaznících hodnoceny jako nejvíce posílené, lze to vyhodnotit jako shodu, tudíž není třeba hlubšího kategorizování.

Organizační schopnosti a zodpovědnost spadají do kategorie Smysl pro iniciativu a podnikavost, která uvádí následující výroky: „Plánuje, organizuje, analyzuje a hodnotí vlastní činnosti, dokáže řídit a zrealizovat společný projekt”.

Závěr

Z kompetencí vybraných pro hodnocení evaluace jsou nejvíce posílenými kompetencemi Komunikace v mateřském jazyce, Digitální kompetence, Sociální a občanské dovednosti, Smysl pro podnikavost a iniciativu.

Kompetence Komunikace v mateřském jazyce je posílena především v ohledech na sebezprezentaci. Realizátorky zlepšili svou schopnost formulovat své názory a prezentovat je veřejně. *„Dokážu se vyjadřovat srozumitelně a nemám strach vyslovit svůj názor a postoje“*(Respondentka 3). Všechny respondentky považují za velmi důležité, že se naučili vystupovat na veřejnosti jako osoba zodpovědná za realizaci akce. Při jednotlivých přednáškách a workshopech museli komunikovat s lektory, přivítat účastníky, představit sebe a organizaci Mozaika, mít připravené otázky do diskuze a celou diskuzi řídit. *„Naučilo mě to vystupovat reprezentativně a profesionálně sama za sebe a navíc za organizaci“* (Respondentka č. 3)

Nejvíce kladně hodnocené kompetence jsou v kategoriích Sociální a občanské kompetence a Smysl pro iniciativu a podnikavost. Respondentky uvádí rozvoj ve vnímání svého smyslu pro zodpovědnost, který se formoval především díky odpovědnosti za celkovou realizaci akcí pro veřejnost, která obnáší plánování akcí, komunikaci s lektory nebo přednášejícími, propagaci akce, její facilitování a komunikaci s účastníky. *„Předtím jsem nikdy asi nebyla takhle zodpovědná za svoje jednání jako když akce třeba byla jenom na mě“* (Respondentka č. 1). Velmi přínosná byla spolupráce v týmu, kde se realizátorky naučili spolupracovat a pracovat flexibilně. Byla posílena schopnost iniciovat, přijímat a rozvíjet zodpovědnost za své jednání a identifikovat své silné a slabé stránky. Respondentky vyjadřují posílení schopnosti efektivně a konstruktivně se podílet na dění ve společnosti. V důsledku projektu u sebe pozorují posílení angažovanosti ve věcech veřejných.

Třetí nejlépe hodnocenou kompetencí je oblast Digitálních kompetencí. Všechny účastnice zmiňují práci s Facebookem, kterou při realizaci projektu posílili, jako velmi přínosnou. Mozaika má svou oficiální stránku na Facebooku a všechny realizátorky na ní zveřejňovaly příspěvky související se zaměřením cílů Mozaiky a tématy, kterých se aktivity týkaly. Facebooková stránka byla také hlavním propagačním nástrojem Mozaiky. Před každou realizovanou akcí se vytvářela událost, která se musela následně propagovat. *„Naučila jsem se s Facebookem pracovat trochu víc než normální uživatel. Naučila jsem se vytvářet události, zjistila jsem, jak pracovat s tou funkcí, že můžeš příspěvek zveřejnit jindy, než když ho zrovna vkládáš, jak tam publikovat články a kdy, zjistila jsem, že spousta lidí na ten Facebook dobře reaguje, získala jsem nějaký základní vhled do těch aplikací“* (Respondentka č.2) Další oblastí digitálních kompetencí byly nástroje interní komunikace. Pro plánování schůzek se používal Doodle, dokumenty se sdílely v aplikaci Google dokumenty, pro příliš velké soubory se využíval Dropbox.

Pro oblast Schopnost učit se je kladně hodnocena Orientace v dostupných příležitostech k dalšímu vzdělávání. Do dnešní doby se facebookový profil Mozaika využívá k zveřejňování a sdílení nabídek školení. *„Zjistila jsem, jaký jsou možnosti vzdělávání, byla jsem na hodně školeních, poznala jsem tam zajímavý lidi a určitě se mi ty kontakty budou hodit.“* (Respondentka č. 1)

Všechny respondentky uvádí posílení sebevědomí při pracovních výběrových řízeních i v osobním životě. Všechny respondentky uvádí Mozaiku ve svých životopisech a sdílí názor, že nabyté kompetence velmi zvyšují jejich šanci na budoucí uplatnění.

Kompetence, které nebyli zmíněny v rozhovorech jsou ty, spadající do kategorie Smysl pro kulturní povědomí a vyjádření. To lze interpretovat tím, že témata akcí pořádaných Mozaikou neobsahovala témata související s kulturou.

8.2 Evaluační zjištění pro otázku č. 2 - Jaké byly silné a slabé stránky realizace projektu?

8.2.1 Podotázka č. 1 - Co byl největší úspěch projektu?

Závěrečná zpráva hodnotí jako největší úspěch projektu posílení kompetencí realizátorek projektu, vybudování studentské organizace s profesionální reputací. Dále kladně hodnotí aktivizaci některých účastníků. Konkrétně lze prokázat, že olomoucká potravinová banka po workshopu „Lokální potravinové banky“ získala 5 nových členů, 2 účastníci workshopu „Výroba domácí ekodrogerie“ požádali o individuální konzultace s lektorkou z Hnutí Duha. Dále je jako úspěch zmíněn celkový počet účastníků a navázání komunikace s nimi. V současnosti je stále aktivní facebooková stránka, která i nadále oslovuje účastníky s nabídkami dobrovolnických aktivit.

V rozhovorech realizátorky jako největší úspěch projektu uvádí vytvoření komunity účastníků, explicitně to uvedly dvě ze tří dotazovaných. Dále každá z respondentek uvádí jiné aspekty. Objevuje se zde pokaždé jednou fungování týmu, naplnění cílů, výběr témat akcí, fungování facebookové stránky, aktivizace účastníků, posílení kompetencí realizátorek a získání nových kamarádů. *„Jako největší úspěch vidím asi tu facebookovou stránku a tu komunitu lidí, kterou jsme dali dohromady. A taky vytvoření toho našeho týmu. Že jsme pak byli parta lidí, kteří se od sebe učí a dokáže si pomoc a jsou schopni vytvořit i nějaké aktivity pro další lidi“* (respondentka č.3).

„Největší přínos projektu byl samozřejmě pro nás jako pro realizátorky, protože jsme se na tom naučily hodně věcí“ (respondentka č.1).

8.2.2 Podotázka č. 2 - Co byla silná stránka implementace projektu?

V závěrečné zprávě jsou silné stránky definované v souvislosti s navázáním dobré spolupráce s různými organizacemi (Nesehnutí, Inex, Hnutí Duha Olomouc, Soze, System and G). Dále se zmiňuje počet a skladba účastníků, realizování akcí pro veřejnost na různých místech, využívání facebookové stránky, využívání principu peer-learning a využití profesionálního kouče.

V rozhovorech realizátorky jako nejsilnější stránku implementace uvádí fungování týmu. Všechny 3 respondentky to explicitně vyjádřili v odpovědi na otázku „Co byla silná stránka implementace projektu“. Dále se odpovědi liší. Každá respondentka uvádí jiné úspěchy. Respondentky uváděly spolupráci s dalšími organizacemi, rozdělení rolí a úkolů v týmu, pohotovost reakcí na nenadálé události a situace, fungování facebookové stránky a peer-learning.

„Já bych řekla znova ten tým, protože jsme to nedělali, jakože by to člověk dělal sám, ale bylo nás tam několik a mohli jsme prostě ty akce pokrýt různě a zároveň taky jsme byli hodně různorodý tým. Pochytilo to širokou škálu témat, přilákalo různý lidi a ovlivnilo to daleko víc lidí. Protože ty naše aktivity nebyly dělaný tak, aby tam chodila pořád stejná cílovka, ale právě jako co nejširší spektrum lidí.“ (respondentka č. 1)

8.2.3 Podotázka č. 3 - Co byl největší nedostatek projektu?

V závěrečné zprávě se jako nedostatky uvádějí obtížně měřitelné stanovené cíle. Při sestavování cílů nedošlo k zamýšlení, jak se bude jejich ne/naplnění hodnotit, což se ukázalo jako nedostatek při psaní závěrečné zprávy. Dále se zmiňuje časová vytíženost realizátorek, pramenící z jejich angažovanosti v dalších organizacích.

Hodnocení nedostatků projektu v polostrukturovaných rozhovorech se liší u jednotlivých respondentek. Respondentka č. 1 vyhodnocuje jako nedostatek nekonzistentní tým a nepravidelné týmové schůzky. *„Ne všichni se u toho udrželi po celou tu dobu naplno, prostě jako na chvíli skončili, pak se zase přidali a tak, což si myslím, že tomu jako uškodilo, určitě. Ten tým nebyl jako kompaktní a nescházeli jsme se pravidelně.“* Respondetka č. 2 zmiňuje osobu koordinátora: *„Já si myslím, že předcenila svoje možnosti, že není člověk, kterej může vést projekt. Přes Vánoce po nějakou dobu nekomunikovala a myslím si, že to některé z nás hodně otrávil.“*. Respondentka č. 3 nedostatek spatřuje v tom, že se osobně nepodílela na

vypracování závěrečné zprávy, která byla zpracována po ukončení projektu v červenci 2014.

8.2.4 Podotázka č. 4 - Co byla slabá stránka realizace projektu?

Jako slabou stránku realizace projektu závěrečná zpráva uvádí příliš časté akce. V první polovině projektu, tedy v zimní semestru 2013/2014 Mozaika pořádala akce pro veřejnost téměř každý týden. Důvodem byla velká motivovanost týmu, některé akce vznikly v reakci na aktuální dění a zároveň několik workshopů bylo realizováno v rámci jiné akce některé ze spolupracujících organizací. Toto tvrzení lze zobecnit a vyhodnit jako špatné plánování. Dále se zmiňuje jako slabá stránka občasná opožděná propagace aktivit.

V rozhovorech 2 respondentky uvádějí shodné argumenty, což jsou omezené časové možnosti realizátorek a velké množství akcí v krátkém časovém rozestupu. Respondentka č. 2 uvádí jako slabou stránku týmovou spolupráci, kde hodnotí kriticky občasnou nedostatečnou komunikaci a nízký počet účastníků

Závěr

Na základě dostupných dat lze za silné stránky realizace projektu považovat zejména týmovou spolupráci, spolupráci s partnerskými organizacemi, celkový počet účastníků akcí, fungování facebookové stránky projektu a prosazování principu učení se navzájem.

Slabé stránky projektu jsou spatřovány zejména v časovém rozvržení akcí pro veřejnost, ze kterých pramenilo několik problémů, především vyčerpanost realizátorek projektu a občasná nedostatečná propagace jednotlivých akcí pro veřejnost. Další evidentní slabou stránkou realizace projektu byla velká vytiženost realizátorek. Každá členka týmu měla několik dalších časově náročných aktivit včetně práce a studia, což se příležitostně negativně odráželo na realizaci aktivit, jejich plánování a fungování týmu. Realizační tým nebyl po celou dobu trvání projektu konzistentní, především kvůli zahraničním stážím a studijním a pracovním povinnostem realizátorek. Další slabou stránkou je koordinace projektu. Projekt neměl pevné vedení a stanovenou týmovou hierarchii. Jak naznačuje respondentka č. 2, koordinátorka projektu nějakou dobu neplnila koordinační funkci a negativně to ovlivnilo fungování týmu.

8.3 Evaluační zjištění pro otázku č. 3 - Došlo k naplnění cílů projektu?

8.3.1 Podotázka č. 1 - Jak hodnotí naplnění cílů závěrečná zpráva?

Formulář závěrečné zprávy přímo neobsahuje položku věnovanou naplnění cílů, nerozebírá detailně naplnění jednotlivých cílů. Závěrečná zpráva se naplnění cílů dotýká v bodech “Šíření a využívání výsledků projektu”, “Dopad projektu, multiplikační efekt a navazující aktivity”, “Výsledky”, „Hodnocení“ a “Další informace”.

Závěrečná zpráva uvádí, že stanovené cíle jsou sami o sobě obtížně měřitelné. Aniž by cíle nějak metodologicky měřila, říká, že došlo k jejich naplnění, ale dále to nerozvádí. Pro argumentaci hodnocení jejich naplnění využívá především ústní hodnocení akcí samotnými účastníky. ZZ uvádí, že několik desítek lidí bylo motivováno k zamýšleným aktivitám souvisejícím s participací ve veřejném dění (cíl č. 1). ZZ zmiňuje zapojení účastníků do dobrovolných aktivit (cíl č. 6 a 7), podporu vyjádřenou partnerským organizacím (cíl č. 5) a změnu spotřebního chování u některých účastníků (cíl č. 6). Je zmíněn obecný přístup při všech akcích Mozaiky, který vždy probírané téma uzavíral diskuzí o tom, jak se na tématu může každý jedinec podílet (cíl č. 1). Dále je zde vyzdvihován princip peer-learning, na který byl vždy kladen důraz při realizaci přednášek a workshopů. Lektori byli vždy žádáni aby vybízeli k diskuzi a sdílení zkušeností účastníků, popřípadě byl tento princip zajišťován realizátorkami projektu (cíl č. 3).

8.3.2 Podotázka č. 2 - Jaké je subjektivní hodnocení naplnění cílů realizátorkami projektu?

V polostrukturovaných rozhovorech se nejčastěji zmiňuje cíl číslo 6 – Presentovat a nabízet alternativy, jak trávit volný čas se zaměřením na dobrovolnictví a principy udržitelného, ekologického způsobu života. Tento cíl považují za splněný všechny 3 respondentky. Naplnění cíle ilustrují jmenováním jednotlivých akcí, které vedli k jeho naplnění. Druhý nejčastěji zmiňovaný cíl je cíl číslo 5 – Zvyšovat povědomí o regionálních, národních, evropských a globálních problémech a možnostech, jak přispět k jejich řešení. Opět jej zmiňují jako naplněný všechny 3 respondentky. Dále se pokaždé jednou objevují cíle 1, 3, 4, 5.

Výsledky z polostrukturovaných rozhovorů jsou v souladu s výsledky dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření zkoumalo i výstupy projektu, které nebyly formulované

jako cíle, ale byly klíčové pro realizaci projektu. Dotazníkové šetření hodnotí pozitivně naplnění všech cílů, kromě cíle 2 a 4, viz tabulka odpovědí respondentek.

Tabulka č. 11 – Hodnocení naplnění cílů respondentkami dotazníkového šetření

Otázka	R1	R2	R3	R4	Průměr
Podporovat v mladých lidech aktivní občanství (cíl 1)	2	2	2	3	2,25
Zorganizovat 14 tématických akcí	1	1	1	2	1,25
Zprostředkovat rady, tipy a návody, jak žít v souladu s konceptem udržitelného rozvoje (cíl 6)	2	1	1	2	1,5
Kombinovat ekologická témata se sociálními tématy (cíl 6 a 7)	1	1	1	1	1
Podporovat mladé lidi v získávání informací o stavu věci veřejných a motivovat je k činům (cíl 1)	2	2	2	2	2
Vytvořit místo, kde se mladí lidé se stejným zájmem budou potkávat (cíl C)	4	3	2	4	3,25
Podporovat osobní rozvoj a sdílení zkušeností, za účelem vzájemného učení a síťování (cíl 3)	2	2	1	2	1,75
Povzbuzovat a inspirovat účastníky k vytvoření jejich vlastních projektů (cíl 4)	4	4	1	4	3,25
Zvyšovat povědomí o důležitých regionálních, národních, evropských i globálních aktuálních společenských tématech (cíl 5)	1	3	3	2	2,25
Rozvíjet vzájemné porozumění a solidaritu u mladých skrz propagaci dobrovolnictví (cíl 7)	2	3	2	2	2,25
Podporovat podnikavost a kreativitu všech lidí zapojených do projektu (cíl 4)	4	3	1	1	2,25
Prezentovat alternativní možnosti trávení volného času (cíl 6)	1	1	1	2	1,25
Projektové cíle byly definovány S.M.A.R.T.. (konkrétní, dosažitelné, měřitelné, odpovídající, ohraničené v čase)	4	4	2	1	2,75
Akce pro veřejnost byly navrženy v souladu s definovanými cíli	2	2	1	2	1,75
Přednášející byli voleni s ohledem na definované cíle	1	1	1	2	1,25
Mozaika šířila hodnoty udržitelného rozvoje (cíl 6)	2	1	1	1	1,25
Mozaika přispěla ke změnám konzumního chování účastníků směrem k udržitelné spotřebě(cíl 6)	2	2	2	2	2
Mozaika motivovala vznik nových projektů a iniciativ (cíl 4)	3	2	3	3	2,75
V průběhu projektu docházelo k učení navzájem, tzv. peer learning. (cíl 3)	1	1	1	1	1
Realizace projektu naplnila stanovené cíle.	2	2	2	2	2

8.3.3 Podotázka č. 3 - Jak realizátorky hodnotí dopady projektu na účastníky?

Projekt nestanovoval přesně zamýšlené dopady projektu, proto je pojetí dopadů v této podotázce poměrně nekonkrétní. Vyhodnocení dopadů projektu respondentky uváděly na příkladech konkrétních akcí. Shodují se, že cílené dopady na některé účastníky se dají vyvodit z reakcí účastníků, ale je obtížné dopady přesně kvantifikovat. Dopady, které respondentky nejčastěji uváděly byly **změny spotřebního chování, zvýšená motivace účastníků k dobrovolnictví a cestování jako prostředku osobního rozvoje směrem k toleranci a solidaritě**. Respondentky se shodují v tom, které aktivity měly největší dopad na účastníky. Byly to „Výroba domácí eko drogerie“, „Vyjeď na mezinárodní školení“ a „Cestování za babku“. Respondentky se shodují, že několik workshopů bezesporu vedlo ke změně konzumního chování směrem k udržitelnému rozvoji – především „Výroba domácí eko drogerie“, „Lokální potravinové banky“ a „Předvánoční čokoworkshop“. *„Vím o pár lidech, kteří si pak doma fakt vařili ten prací gel. A myslím si, že určitě se tam najde aspoň pár lidí, kteří pak třeba vyjeli na nějaký projekt do zahraničí.“* (Respondentka 1)

Respondentky v rozhovorech zmiňují celkem 8 osob, které po účasti na výše zmíněných workshopech buď začali chodit do potravinové banky, nakupovat lokálněji a preferovat fair trade zboží nebo začali používat některé z ekologických čistících prostředků, které se prezentovali na workshopu nebo začali používat menstruační kalíšek.

Respondentka 1 a 3 zmiňují, že v reakci na přednášku „Vyjeď na mezinárodní školení“ se na Mozaiku obrátilo 5 lidí na facebookové stránce, kteří potřebovali poradit. *„Mám kamaráda, kterej odjel na nějaký projekt přes Mládež v akci a po návratu mi psal, jak to bylo super. Pak jsem tam dávala hodně dobrovolnický výzvy na Inex, na workcampy a tak, a tam se taky pár lidí přihlásilo.“* (Respondentka č. 3) Dále Mozaika vyslala 5 studentů UPOL na mezinárodní výměnu mládeže do Řecka. Respondentka č. 3 dále uvádí, že 4 účastníci ji poslali soukromou zprávu o tom, jak informace získané na workshopu „Cestování za babku“ využili. Respondentka číslo 2 uvádí, že celkově za největší dopad projektu považuje šíření informací a osvětu v některých oblastech a uvádí osobní příběhy, které ilustrují, že někteří účastníci ztratili předsudky nebo změnili názor po absolvování některých akcí. *„Myslím si, že na přednášce pochopil, že ekologický neziskovky se taky snažej změnit svět k lepšímu, stejně jako on se snaží v tý svojí oblasti. Myslím si, že mu to dalo nověj pohled na věc.“*

Závěr

Tvrzení o naplnění nebo nenaplnění cílů je obtížné měřit či kvantifikovat. Hodnocení se soustředí na četnost výskytu kladných nebo záporných tvrzení o jednotlivých cílech v dotazníkovém šetření a výpovědích respondentek. Z těchto dat lze dedukovat, že došlo k naplnění cílů 1, 3, 5, 6 a 7. Na základě dat ze ZZ, dotazníků a polostrukturovaných rozhovorů došlo k aktivizaci a motivování mladých lidí k participaci ve veřejném životě, tedy naplnění cíle č. 1. Respondentky a ZZ argumentují naplnění cíle prostřednictvím několika realizovaných informačních besed a přednášek a především facebookové stránky, která oslovuje účastníky s různými aktivistickými výzvami partnerských organizací. Cíl č. 2 - Vytvořit místo, kde se mladí lidé se zájmem o aktivní občanství mohou potkávat, lze považovat za nesplněný, především kvůli jeho formulaci. Projekt nevytvořil konkrétní místo, kde by se lidé potkávali. Vytvářel příležitosti, kde se lidé mohli setkávat na různých místech a tak vytvořil komunitu lidí. Cíl č. 3 - Podporovat osobní rozvoj a sdílení zkušeností účastníků za účelem vzájemného učení a síťování - byl naplňován jako obecný princip práce s účastníky na všech realizovaných akcích, proto jej lze považovat za úspěšně splněný. Cíl č. 4 – Inspirovat mladé lidi k vytvoření jejich vlastních projektů, podle dostupných dat naplněn nebyl. Byl realizován jeden workshop „Social impact award“, který se zabýval tématem vlastních iniciativ účastníků, nicméně ohlasy na něj se neobjevují v ZZ ani v odpovědích respondentek a ty ho hodnotí jako nesplněný. Zvyšovat povědomí o regionálních, národních, evropských a globálních problémech a možnostech, jak přispět k jejich řešení, což byl cíl číslo 5, je podle dostupných dat splněný. Respondentky i ZZ jej hodnotí jako naplněný prostřednictvím množství informačních akcí, které byly realizovány. Cíl č. 6 - Prezentovat a nabízet alternativy, jak trávit volný čas se zaměřením na dobrovolnictví a principy udržitelného, ekologického způsobu života, se objevuje ve všech ústních výpovědích respondentek, kladně jej hodnotí i výsledky dotazníkového šetření i ZZ, proto lze cíl považovat za splněný. Posledním z cílů bylo propagovat vzájemné pochopení a solidaritu skz dobrovolnictví. Projekt Mozaika explicitně propagoval dobrovolnictví z důvodu posílení solidarity a tolerance napříč společnostmi. Tento cíl je tedy obecně považován za splněný.

9 - Závěr

Cílem bakalářské práce byla evaluace projektu Mozaika, konkrétně identifikace jeho silných a slabých stránek, naplnění stanovených cílů a zkoumání, jaké kompetence projekt posílil u jeho realizátorek.

První čtyři kapitoly byly teoretické. Úvodní kapitola představila koncept neformálního vzdělávání, jeho formy, kritéria a metody, které využívá. Zároveň kapitola přiblížila pozici NV z pozice institucí, které NV zajišťují. Druhá kapitola plynule navazuje představením rozsáhlého programu Mládež v akci, který byl největším programem EU zaměřeným na NV. Kapitola definuje programové cíle, dílčí akce programu a strukturu programu. Třetí kapitola se zaměřila na kompetence v NF se speciálním zaměřením na klíčové kompetence podle EU, které tato evaluace vybrala za výchozí kompetenční přístup. Teoretickou část uzavírá kapitola o evaluaci. Ta přibližuje formy evaluace, druhy evaluačních otázek, standarty, kritéria a charakterizuje evaluační design. Poznatky teoretické části byly využity při sestavení praktické části. Ta nejprve představuje projekt Mozaika. V další kapitole byla postupně sestavena metodologie evaluace, která je zde podrobně popsána a vysvětlena. Na základě metodologie evaluačního výzkumu jsou v poslední kapitole zodpovězeny tři hlavní evaluační otázky.

Výstupy evaluace jsou velmi limitované dostupnými zdroji informací. Autorka této práce, která se na projektu také podílela jako jeho koordinátorka, vnímá určité nedostatky v evaluačních zjištěních. Z pohledu autorky práce výzkum negativně ovlivnil fakt, že autorka evaluace je s projektem tak úzce spjata. Z pohledu projektové koordinátorky nebyly zmíněny některé důležité aspekty projektu, které se neobjevují ani v závěrečné zprávě ani ve výpovědích respondentek. Pro zachování neutrality evaluace se k nim autorka práce nevyjadřuje.

Hlavní evaluační zjištění

Evaluace identifikovala, které kompetence realizátorky projektu získaly, definovala silné a slabé stránky projektu a popsala, jak hodnotí naplnění cílů realizátorky projektu.

Projekt byl, kromě jiného realizován, za účelem posílení kompetencí realizátorek. Evaluace ukazuje, že k největšímu rozvoji kompetencí došlo v oblastech komunikace, práce s informačními technologiemi, individuální zodpovědnosti, schopnosti týmové spolupráce, plánování a organizace akcí pro veřejnost stejně jako

vlastní práce. Realizátorky projektu jsou schopné na základě zkušeností sestavit vzdělávací aktivity s ohledem na potřeby cílové skupiny při využití adekvátních metod. Na základě těchto kompetencí lze usuzovat, že realizátorky projektu jsou kompetenčně způsobilé pracovnice s mládeží v NV.

Evaluace se dále snažila identifikovat silné a slabé stránky realizace projektu. Evaluační zjištění identifikovalo pět silných stránek projektu. Na základě hojnosti zmínek o fungování týmu lze dedukovat, že nejsilnější silnou stránkou projektu byla týmová spolupráce. Dále projekt navázal spolupráci s mnoha organizacemi v regionu, která je dosud přínosná pro členky organizačního týmu v podobě cenných kontaktů, které realizátorky využívají ve svém dalším profesním směřování. Ze zjištění dále vyplývá, že silnou stránkou byl i počet účastníků, který byl o 70 osob vyšší než se očekávalo v projektové žádosti. Další silnou stránkou je fungování facebookové stránky, která je stále aktivní. Posledním silně pozitivním aspektem realizace projektu je souvislé prosazování principu učení se navzájem.

Jako slabé stránky projektu byly definovány koordinace projektu, nerovnoměrné časové rozvržení akcí pro veřejnost a omezené časové možnosti realizátorek a z toho pramenící občasná nedostatečná propagace aktivit. Těmto slabým stránkám se pravděpodobně dalo předejít, kdyby byl projekt lépe koordinován.

Pro hodnocení naplnění cílů se využilo subjektivních názorů realizátorek, které mohou být částečně zkreslené. Analýza dat stanovila, že došlo k naplnění šesti z osmi projektových cílů. Projekt aktivizoval a motivoval některé účastníky k větší občanské angažovanosti a podporoval osobní rozvoj. Princip vzájemného učení byl dodržován v průběhu celého projektu. Projekt realizováním tématicky zaměřených aktivit zvyšoval povědomí o globálních i lokálních problémech a prezentoval alternativní směry životního stylu a dobrovolnictví. Projektu se nepodařilo vytvořit místo k setkávání ani není znám jediný případ, kdy by někdo v reakci na absolvování workshopu nebo přednášky realizoval vlastní projekt.

Celkově respondentky uváděly spokojenost a pýchu z realizace projektu. Realizace jim přinesla očekávané zkušenosti, zážitky i zábavu. Respondentky nepochybují, že realizace projektu výrazně zvýšila jejich uplatnitelnost na pracovním trhu. Posílila jejich sebevědomí a byla jim nástrojem sebepoznání.

10 - Seznam použité literatury a zdrojů

ARPOK (2013) *Vize, poslání, cíle* [cit. 2015-05-10]. Dostupné z: <http://www.arpok.cz/index.php/cs-CZ/o-nas/kdo-jsme>

Clarijs R. (2005) *Non-formal and Informal Education in Europe*. Praha: EAICY

Clarijs R. (2008) *Leisure and Non-formal Education*. Praha: EAICY

Cronbach, L. J. (1982) *Designing evaluations of educational and social programs*. San Francisco: Jossey-Bass

ČNA Mládež (2012) *Do Evropy hrou*. Praha: ČNA Mládež a NIDM MŠMT zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání

ČNA Mládež (2013) *Průvodce programem Mládež v akci*. Praha: ČNA Mládež

Disman, M. (2000) *Jak se vyrábí sociologická znalost : příručka pro uživatele*. Praha : Karolinum.

EACEA (2015) *About EACEA*. [online]. [cit. 2015-04-01]. Dostupné z: http://www.eacea.ec.europa.eu/about-eacea_en

EACEA (2015) *Erasmus+*. [online] [cit. 2015-04-08]. Dostupné z: http://eacea.ec.europa.eu/erasmus-plus_en

EC (2012) *Overview of the Youth in Action programme*. [online] [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/youth/library/programme/youth-in-action-programme_en.pdf

EC (2012) *The Youth in Action in 2012 Programme*. [online] [cit. 2015-03-22].

Dostupné z:

http://ec.europa.eu/youth/library/programme/jea2012execution20pe01_en.pdf

EURODESK (2015) *Eurodesk services*. [online] [cit. 2015-04-22]. Dostupné z: <http://www.eurodesk.eu/eurodesk-services>

European Commission (2006) *Key competences for lifelong learning*. EC [online]. [cit. 2015-03-01]. Dostupné z: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11090_en.htm

Fitzpatrick, Jody L. , James R. Sanders a Blaine R. Worthen (2004) *Program Evaluation: Alternative approaches and Practical guidelines*. New York: John Wiley and Sons

Franc D., Zounková D., Martin A. (2007) *Učení zážitkem a hrou*. Praha: Cpress

Havlíčková (2012) *Sborník souhrnných pozic v nestátních neziskových organizacích*. Praha: NIDM MŠMT zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a školské zařízení pro zájmové vzdělávání.

Havlíčková D., Řádová H. (2012) *Cesty k uznávání*. Praha: Comunica a.s.

Holistic education network (2011) *Introduction*. HEN [online]. [cit. 2014-22-03]. Dostupné z: <http://www.hent.org/intro1.htm>

Chrisholm L. (2005) *Bridges for Recognition*. Brussel: SALTO-YOUTH

Jíra O. (2005) Non-formal and Informal Education in Czech Republic. In: Clarijs R. (2005) *Non-formal and Informal Education in Europe*. Praha: EAICY

King J. A., Morris L. L., Fitz-Gabon C. T. (1987) *How to Assses Program Implementation*. Thousand Oaks: SAGE publications Inc.

Kloosterman P., Giebel K., Senyuva O. (2014) *T-Kit 10 - Pedagogická evaluace v práci s mládeží*. Praha: Dům zahraniční spolupráce

Morra Imas, L. G., Rist, R. C. (2009) *The road to results: Designing and Conducting Effective Development Evaluation*. Washington D.C.: The World Bank

MŠMT (2009) *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007 - 2013*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/koncepce-statni-politiky-pro-oblast-deti-a-mladeze-na-obdobi>

MŠMT (2014) *Koncepce podpory mládeže 2014 – 2020*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. [cit. 2014-04-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/file/33599/>

NIDM (2015) *Slučování NIDM s NIVD*. [online]. [cit. 2015-04-01]. <http://www.nidm.cz/>

Obrusníková I., Boček j., Lyžbická O. (2008) Non-formal education and informal learning in Czech Republic. In: Clarijs R. (2008) *Leisure and Non-formal Education*. Praha: EAICY

OECD (2002) Definition and selection of competences strategy paper. [online]. [cit. 2015-04-04]. Dostupné z: <http://userfiles.nidm.cz/file/K2/Prokop/Kompetence.pdf>

OECD (2010) *Quality standarts for development evaluation*. Paris: OECD Publishing

Projektová žádost projektu Mozaika (2013)

Respondent č. 1, rozhovor realizovaný 5.3. 2015, tazající Z. Zmrzlíková

Respondent č. 2, rozhovor realizovaný 7.3. 2015, tazající Z. Zmrzlíková

Respondent č. 3, rozhovor realizovaný 12.3 2015, tazající Z. Zmrzlíková

SALTO-YOUTH (2015) *About us*. [online]. [cit. 2014-04-22]. Dostupné z: <https://www.salto-youth.net/about/>

Seberová A. (2011) *Kvalita a hodnocení ve vzdělávání: Výkladový slovník*. Praha: NÚOV [online]. [cit. 2015-04-13]. Dostupné z: <http://slovník.evaluacninastroje.cz/#viewId=ByAttachedGroups>

Stufflebeam D.L., Shrinkfield A. J. (2007) *Evaluation Theory, Models and Applications*. San Francisco: Jossey-Bass

Šustová P. (2009) *Kvalita a hodnocení ve vzdělávání: Výkladový slovník* [online]. Praha: NÚOV [online]. [cit. 2015-04-15]. Dostupné z: <http://slovník.evaluacninastroje.cz/#viewId=ByAttachedGroups>

Trantina P., Havlíčková D. (2012) *Sebeevaluační nástroje aneb zhodnot' své kompetence získané při práci s mládeží*. Praha: Comunica a.s.

Van Gils J. (2008) Non-formal education in Flanders. In: Clarijs R. (2008) *Leisure and Non-formal Education*. Praha: EAICY

Závěrečná zpráva projektu Mozaika (2014)

11 - Přílohy

Příloha č. 1 Seznam otázek dotazníkové šetření

Aktivity byly plánovány s dostatečným předstihem.

Realizace aktivit zlepšila mé schopnosti sebe prezentace a reprezentativního vystupování.

Role v týmu byly rozděleny na základě kompetencí.

Práce v týmu mě naučila rozeznávat týmové role, pomohla mi určit mně nejbližší roli.

Komunikace v týmu mě naučila využívat nové IT nástroje.

Komunikace v týmu byla dostatečná a efektivní.

Koordinace projektu byla fungující a dostatečná.

Koordinátor projektu zajišťoval administraci projektu.

Peníze na projekt byly alokovány podle předloženého rozpočtu.

Propagace jednotlivých aktivit byla dostatečná.

Celková propagace Mozaiky byla dostatečná.

Práce na projektu zlepšila mou schopnost vyjadřovat své myšlenky a názory v mluveném projevu.

Práce na projektu zlepšila mou schopnost vyjadřovat své myšlenky a názory v psaném projevu.

Práce na projektu zlepšila mou schopnost vyjadřovat a popsat své pocity v mluveném projevu.

Práce na projektu zlepšila mou schopnost vyjadřovat a popsat své pocity v psaném projevu.

Práce na projektu zlepšila mou schopnost popisovat fakta a interpretovat koncepty.

Práce na projektu zlepšila mou schopnost najít pohotově vhodná slova a výrazy v mluveném projevu.

Práce na projektu rozvinula moje schopnosti využívat multimediálních technologií k vyhledávání informací a třídění informací.

Práce na projektu rozvinula moje schopnosti využívat multimediálních technologií k vytváření a prezentování informací.

Práce na projektu rozvinula moje schopnosti využívat multimediálních technologií k výměně a sdílení informací.

Práce na projektu rozvinula moje schopnosti využívat multimediálních technologií kriticky.

Práce na projektu rozvinula moji schopnost zorganizovat a aktivně řídit svůj proces učení.

Práce na projektu rozvinula moji schopnost získávat, zpracovávat, hodnotit a integrovat nové znalosti a informace.

Práce na projektu mě naučila efektivně organizovat svůj čas.

Práce na projektu posílila moji orientaci v dostupných příležitostech k dalšímu vzdělávání.

Díky práci na projektu kriticky reflektuji proces a cíl učení.

Práce na projektu rozvinula moje schopnosti efektivně a konstruktivně se podílet na dění ve společnosti.

Práce na projektu rozvinula moji toleranci k názorům a jednání druhých.

Díky práci na projektu kontroluji vlastní sebezničující modely jednání.
Díky práci na projektu jsem schopná odlišit profesní a osobní život a nepřenášet profesní konflikty do osobního života.
Práce na projektu mě poučila o principu voleb a účasti ve volbách.
Práce na projektu mě naučila účinně komunikovat s veřejnými institucemi.
Díky práci na projektu se víc účastním aktivit místních komunit.
Díky práci na projektu jsem solidárnější, mám větší zájem o problémy místních i širších komunit a pomáhám je řešit.
Práce na projektu rozvinula mou schopnost iniciovat, přijímat a rozvíjet zodpovědnost za své jednání.
Práce na projektu rozvinula mou schopnost vytyčit si své cíle a jít za nimi.
Práce na projektu rozvinula mou schopnost plánovat, organizovat a hodnotit vlastní činnosti.
Práce na projektu rozvinula mou schopnost řídit a zrealizovat společný projekt.
Práce na projektu rozvinula mou schopnost spolupracovat v týmu a být flexibilní.
Práce na projektu rozvinula mou schopnost identifikovat vlastní silné a slabé stránky.
Práce na projektu rozvinula mou schopnost adaptace.
Práce na projektu rozvinula mou schopnost odhadnout riziko.
Práce na projektu rozvinula mou schopnost diskutovat o širokém spektru témat patřících do okruhu kultury.
Práce na projektu rozvinula mou schopnost porovnávat své kreativní a verbální projevy s jinými lidmi.
Práce na projektu rozvinula mou schopnost chápat základní projevy umění a kultury, včetně lidové kultury.
Podporovat v mladých lidech aktivní občanství.
Zorganizovat 14 tématických akcí.
Zprostředkovat rady, tipy a návody, jak žít v souladu s konceptem udržitelného rozvoje.
Kombinovat ekologická témata se sociálními tématy.
Podporovat mladé lidi v získávání informací o stavu věcí veřejných a motivovat je k činům.
Vytvořit místo, kde se mladí lidé se stejným zájmem budou potkávat.
Podporovat osobní rozvoj a sdílení zkušeností, za účelem vzájemného učení a síťování.
Povzbuzovat a inspirovat účastníky k vytvoření jejich vlastních projektů.
Zvyšovat povědomí o důležitých regionálních, národních, evropských i globálních aktuálních společenských tématech.
Rozvíjet vzájemné porozumění a solidaritu u mladých skrz propagaci dobrovolnictví.
Podporovat podnikavost a kreativitu všech lidí zapojených do projektu.
Prezentovat alternativní možnosti trávení volného času.
Projektové cíle byly definovány S.M.A.R.T.. (konkrétní, dosažitelné, měřitelné, odpovídající, ohraničené v čase)
Akce pro veřejnost byly navrženy v souladu s definovanými cíli.
Akce byly vymyšleny s ohledem na aktuální společenská témata.
Přednášející byli voleni s ohledem na definované cíle.

Verbální reakce účastníků po akcích byly pozitivní.
Verbální reakce účastníků po akcích byly negativní.
Mozaika šířila hodnoty udržitelného rozvoje.
Mozaika motivovala vznik nových projektů a iniciativ.
Realizace projektu byla pro mě přínosná.
Realizace projektu byla úspěšná.
Realizace projektu byla zábavná.
Realizace projektu naplnila stanovené cíle.
V průběhu projektu docházelo k učení navzájem, tzv. peer learning.

Příloha č. 2 Seznam otázek polostrukturovaných rozhovorů

Jaké kompetence u tebe osobně projekt nejvíce posílil? Čím, jak?
Jsou užitečné pro budoucí uplatnění? Které především a jak?
Zmiňuješ Mozaiku v CV?
Získala jsi nějaké nové kompetence při práci na projektu?
Co považuješ za silnou stránku realizace projektu?
Co považuješ za slabou stránku realizace projektu?
Které IT nástroje ses naučila v Mozaice používat?
Co považuješ za největší přínos/úspěch projektu?
Co považuješ za největší nedostatek projektu?
Jaké aktivity měly největší pozitivní dopad na účastníky?
Myslíš, že došlo u účastníků ke změnám chování?
Setkala ses se zpětnou vazbou od účastníka našich besed, že se u něj něco skutečně změnilo?